

برآورد سرمایه اجتماعی در مناطق مختلف شهر مشهد و ارائه راهکارها جهت ارتقاء آن

در راستای وظایف شهرداری

حسین محمدی* - عضو هیات علمی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

آزاده تعالی مقدم - دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

مرتضی بستام دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد، دانشکده علوم اداری و اقتصادی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

Estimation of social capital in different areas of Mashhad and providing suggestions for improving it, in line to the municipality duties

Abstract: Social capital is a relatively new concept which in today's economic and social studies in developed and developing societies are discussed and its role in shaping the social relations of individuals are investigated. Because Municipal has an important role in direction of economic, social and cultural facilities in different areas of the city, and on the other hand it is a bilateral associated with the people as the owners and benefit from the social capital, thereby this can be very useful toward bedding and creating the necessary conditions for increasing these indicators among the people the city. For this purpose, in this study by examining of different dimensions of social capital has been to estimate its amount of 13-fold the city of Mashhad. For research, using stratified sampling with proportional allocation is obtained sample size in each region. And after completing 245 questionnaires and testing for its validity and reliability, of indicators of were calculated social capital and its sub-indices. The results indicated that the highest levels of social capital related to the region 12 and the lowest belong to the region 8. Also safety, awareness and participation indicators were higher in 12 in to other areas and only the confidence indicator in this area has not allocated to the highest rating. For Mashhad confidence indicator has the lowest rate and it's most related to the awareness indicator. Also are calculated by creating cross tabulation, relationship between some descriptive variables with the indicators and has offer the necessary strategies to promotion social capital in different areas of the city that is In line with the duties of municipalities.

Word keys: Social capital, Mashhad, Social capital indicators, cross tabulation, Mashhad Municipal.

چکیده

سرمایه اجتماعی از مفاهیم نسبتاً جدیدی است که امروزه در بررسی های اقتصادی و اجتماعی جوامع توسعه یافته و در حال توسعه مطرح شده و نقش آن در شکل دهی روابط اجتماعی افراد بررسی می گردد. از آنجاکه شهرداری در سوق دهی امکانات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در مناطق مختلف شهر نقش به سزایی بر عهده دارد و از طرفی با مردم به عنوان صاحبان و نفع بردگان از سرمایه اجتماعی ارتباط دو جانبه ای دارد، بستر سازی و ایجاد شرایط لازم در جهت افزایش این شاخص در بین افراد می تواند منافع متقابلی برای مردم و سازمانهای مسئول از جمله شهرداری داشته باشد. بدین منظور در این مطالعه با بررسی ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی، به برآورد میزان آن در مناطق ۱۳ گانه شهر مشهد پرداخته شده است. برای انجام تحقیق با استفاده از روش نمونه گیری طبقه ای با تخصیص متناسب، حجم نمونه در هر منطقه به دست آمده و پس از تکمیل پرسشنامه ها و انجام آزمون های مربوطه، سطح سرمایه اجتماعی و شاخص های آن با استفاده از نرم افزارهای Excel و SPSS محاسبه گردید. نتایج حاکی از آن است که سطح سرمایه اجتماعی در شهر مشهد در حد متوسط بوده و بیشترین شاخص های سرمایه اجتماعی در مشهد مربوطه به آگاهی و مشارکت و کمترین شاخص های سرمایه اجتماعی مربوط به اعتماد و امنیت بوده است. در ادامه تحقیق با تشکیل جداول توافقی، ارتباط بین برخی از متغیرهای توصیفی از جمله جنسیت، تحصیلات، درآمد و بومی بودن افراد با شاخص های سرمایه اجتماعی بررسی شده و در نهایت میزان آشنایی و رضایت مردم از سازمانهای زیرمجموعه شهرداری مشهد ارزیابی شده است. در نهایت با توجه به نتایج تحقیق، راهکارهای لازم برای ارتقاء سطح سرمایه اجتماعی در مناطق مختلف شهر که در راستای وظایف شهرداری می باشد، ارائه گردیده است.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، مشهد، شاخص های سرمایه اجتماعی، جدول توافقی، شهرداری مشهد.

باشد. چنانچه این تعامل به صورت مفید و سازنده باشد، می‌تواند اثرات مثبت دو جانبه‌ای بر شهروندان و سازمان‌های زیر مجموعه شهرداری داشته باشد. از این زاویه، تعامل سازنده هم موجب بهبود عملکرد سازمان‌های زیر مجموعه شهرداری شده و هم سرمایه اجتماعی شهروندان را ارتقا می‌دهد که این روند یک تسلسل (دور) سازنده‌ای را در شهر ایجاد خواهد کرد.

در این راستا، هدف از این پژوهش برآورد سطح سرمایه اجتماعی و شاخص‌های مختلف آن در مناطق مختلف شهر مشهد و مقایسه آنها با یکدیگر است. بدین منظور ارتباط متغیرهایی از جمله جنسیت، محل تولد، درآمد و میزان تحصیلات با هر یک از شاخص‌های اعتماد، مشارکت، آگاهی، امنیت و در نهایت سرمایه اجتماعی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته و در نهایت پیشنهاداتی ارائه گردیده است.

تعریف سرمایه اجتماعی

به طور سنتی، «سرمایه» در سه دسته کلی «سرمایه طبیعی»، «سرمایه فیزیکی» و «سرمایه انسانی» طبقه‌بندی شده است. این سرمایه‌ها با یکدیگر ثروت یک جامعه را تشکیل داده و بستر رشد و توسعه اقتصادی را مهیا می‌سازند. در این فرآیند، ترکیب سرمایه‌ها تغییر می‌کند. برخی از اشکال سرمایه‌های طبیعی، استفاده شده و به سرمایه‌های فیزیکی تبدیل می‌شوند. سرمایه‌های فیزیکی نیز به مرور زمان و با استفاده، از بین رفته و از جامعه موفق انتظار می‌رود که جایگزین مؤثرتری برای آنها پیدا کنند. اکنون این مسئله پذیرفته شده است که این سه نوع سرمایه، تنها بخشی از فرآیند رشد و توسعه اقتصادی را توضیح می‌دهند و شیوه تعامل بازیگران اقتصادی و نحوه سازمان‌دهی خودشان در رشد و توسعه اهمیت قابل ملاحظه‌ای دارد (گروتارت، ۱۳۸۷). سرمایه اجتماعی را به طور خلاصه می‌توان به معنای هنجارها و شبکه‌هایی دانست که امکان مشارکت مردم در اقدامات جمعی را به منظور کسب سود متقابل فراهم می‌کند. سرمایه اجتماعی مجموعه نهادها، قوانین، روش‌ها، عادات اجتماعی، سنت‌ها و قواعد رفتاری یک جامعه است که مناسبات اجتماعی بین مردم یک جامعه

از هم گسیختگی روابط اجتماعی در شهر، گسترش شهرنشینی، افزایش مهاجرت از روستاها به شهرها و تنوع فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی متعاقب آن، کاهش همکاری و تعاون شهروندان، کمبود حمایت‌های اجتماعی از برنامه‌های عمران شهری، ضرورت ایجاد امنیت اجتماعی، پدیده بیکاری و مشاغل کاذب درون شهرها و به طور خلاصه مسائل و مشکلات شهری و عدم مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی، در بسیاری از شهرهای ایران، به‌ویژه کلان شهرها موجب اتلاف سرمایه‌های مادی و معنوی و تشدید مشکلات و ناهنجاری‌های شهری گردیده است. شهر مشهد به عنوان دومین کلان شهر کشور، به دلیل ویژگی‌های خاص گردشگری و زیارتی آن از مسائل و معضلات کلان شهری مستثنی نیست. وجود خرده فرهنگ‌ها و سنخ فرهنگی متنوع به دلیل مهاجرت، نظارت از بالا و مشارکت از پایین (مشارکت مردم محور) را می‌طلبد که این مشارکت می‌تواند باعث کاهش مشکلات و مسایل محل زندگی افراد شود که می‌بایست با توجه به منابع و ظرفیت‌های اجتماعی در قالب سرمایه‌های اجتماعی انجام پذیرد. استفاده از سرمایه اجتماعی افراد، می‌تواند راه حل مناسب و مؤثری جهت حل مسائل از جمله کاهش جرم و افزایش غیر رسمی کنترل اجتماعی و درک متقابل شهروندان و مسئولین شهر گردد. پس درجه اول شناخت سرمایه اجتماعی در شهر به منظور نگرشی جامع بر این مسئله ضروری به نظر می‌رسد. از سوی دیگر شهرداری به عنوان یکی از ارکان اساسی هر شهر نقش مؤثر و ویژه‌ای در مدیریت، برنامه‌ریزی و اجرای

سیاست‌های کلان هر شهر ایفا می‌کند. این نهاد به دلیل ارتباط تنگاتنگ و نزدیکی که با سایر اقشار جامعه دارد، می‌تواند از میزان سرمایه اجتماعی افراد در شهر اثر پذیرد و اثر قابل ملاحظه‌ای بر سرمایه اجتماعی افراد داشته باشد. لذا بررسی میزان آشنایی، مشارکت و رضایت شهروندان از بخش‌های مختلف شهرداری می‌تواند راهنمایی‌های مفیدی در خصوص نحوه تعامل سازمان‌های مختلف شهرداری با شهروندان داشته

را شکل می‌دهد (رنانی، ۱۳۸۱). تعاریف بسیار دیگری نیز در رابطه با سرمایه اجتماعی ارائه شده است که برخی از مهمترین آنها در جدول شماره ۱ ذکر شده است.

شاخص‌های سرمایه اجتماعی

مشارکت، آگاهی و امنیت که اکثر مطالعات داخل و خارج از کشور آنها را بکار برده‌اند، مورد بررسی قرار گرفته است. در ادامه به بررسی هر کدام از شاخص‌ها یکی از شاخص‌های مهم در اندازه‌گیری سطح سرمایه اجتماعی اعتماد است. این شاخص میزان اعتماد فرد به خانواده، دوستان، خویشاوندان، همسایگان، غریبه‌ها و در سطح بالاتر به نمایندگان‌شان را نشان می‌دهد. اعتماد اجتماعی در سطوح مختلف، عملکرد اقتصادی را ارتقاء می‌بخشد و موجب تسهیل در کارها می‌گردد (اختر محقق، ۱۳۸۵). عناصر و جنبه‌های یک رابطه مبتنی بر اعتماد عبارتند از صداقت، صراحت، سهیم کردن دیگران

در مطالعات مختلف شاخص‌های متفاوتی برای سرمایه اجتماعی گزارش شده است. صرف نظر از تفاوت‌های جزئی موجود بین شاخص‌های سرمایه اجتماعی، همه این شاخص‌ها تلاش دارند میزان سرمایه بالقوه نهفته بین افراد را که روابط اجتماعی آنها را تسهیل می‌کند اندازه‌گیری نمایند. در این تحقیق شاخص‌های اعتماد،

جدول ۱. برخی تعاریف سرمایه اجتماعی از نظر صاحب نظران مربوطه؛ ماخذ: قاسمی و همکاران، ۱۳۸۵.

صاحب نظر	تعریف سرمایه اجتماعی
کلمن ^۱ (۱۹۹۰)	سرمایه اجتماعی را می‌بایست با کارکردش تعریف کرد. کارکردی که به وسیله سرمایه اجتماعی مشخص می‌شود، ارزش جنبه‌هایی از ساختار اجتماعی است که کنش‌گران به عنوان منابعی جهت تحقق اهداف و علایقشان از آن‌ها استفاده می‌کنند.
بیکر ^۲ (۱۹۹۰)	سرمایه اجتماعی منبعی است که کنش‌گران آن را از ساختارهای خاص اجتماعی بر می‌گیرند و سپس در پیگیری منافع خود به کارش می‌برند. سرمایه اجتماعی به واسطه تغییر در روابط کنش‌گران به وجود می‌آید.
شیف ^۳ (۱۹۹۲)	سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از عناصر ساختار اجتماعی است که بر روابط میان مردم اثر می‌گذارد و نهادهای تابع تولید و یا توابع مطلوبیت را تشکیل می‌دهند.
پاتنام ^۴ (۱۹۹۵)	سرمایه اجتماعی، جنبه‌هایی از سازمان اجتماعی از قبیل هنجارها، شبکه‌های اجتماعی و اعتماد متقابل است که همیاری و هماهنگی افراد را برای دستیابی به منافع مشترک، تسهیل می‌کند.
بانک جهانی ^۵ (۱۹۹۵)	سرمایه اجتماعی به نهادها، روابط و هنجارهایی که به کمیت و کیفیت کنش‌های متقابل اجتماعی جوامع شکل می‌دهند، اشاره دارد. سرمایه اجتماعی تنها حاصل جمع نهادهایی که جامعه را پی ریزی کرده‌اند، نمی‌باشد. بلکه پیوندهای محکمی است که آن‌ها را به یکدیگر متصل می‌دارد.
لامان و پروساک ^۶ (۱۹۹۸)	سرمایه اجتماعی یک فرد عبارت است از مجموعه و الگوی روابطی که فرد در آن‌ها درگیر است و بدان دستیابی دارد.
فوکویاما ^۷ (۲۰۰۰)	سرمایه اجتماعی مثل و نمونه ملموسی از یک هنجار غیر رسمی (نانوشته) است که همکاری میان دو یا چند نفر را ارتقا می‌بخشد.
OECD, ۲۰۰۴	سرمایه اجتماعی، شبکه‌هایی دارای هنجارها، ارزش‌ها و برداشت‌های مشترک است که همکاری در داخل و بین گروه‌ها را تسهیل می‌کند.
فاطمه مرنیسی (۱۳۸۴)	سرمایه اجتماعی شکلی از همبستگی سنتی جامعه است که در آن گروه‌های مردم می‌توانند با وقف خویش در پروژه‌های اجتماعی نفع فردی خود را دنبال کنند.

1. Coleman
2. Becker
3. Schiff
4. Putnam

5. World Bank
6. Laman and Prusak
7. Fukuyama

در اطلاعات و عقاید و افکار و احساسات، احترام و ارزش تحقیق متغیرهای مختلفی که هر یک جنبه‌ای از اعتماد قائل شدن برای طرف مقابل، حمایت از تواناییها و را در نظر دارند، مطرح گردیده و تأثیر آنها بر میزان سرمایه شایستگی‌های طرف مقابل، تمایلات همیارانه و یاری- اجتماعی لحاظ شده است.

گرایانه و رفتارهای اعتماد آمیز (آقابخشی، ۱۳۷۵). در این - (ب) «مشارکت»: مشارکت در مراسم اجتماعی و امور

جدول ۲. برخی شاخص‌های مهم در نظر گرفته شده برای سرمایه اجتماعی، مفهوم آن‌ها و مأخذ مورد استناد:

مأخذ: اسماعیلی، ۱۳۸۵.

منبع	شاخص و معنای آن
Bullen and Onyx, (۱۹۹۸) Krishna and Shraeder, (۲۰۰۰) Grootaert and others, (۲۰۰۵)	اعتماد میزان اعتماد فرد به آشنایان (اعضای خانواده، خویشاوندان، دوستان، همکاران و همسایگان) اعتماد به غریبه‌ها و سازمان‌های مختلف و نمایندگان حکومت (مدیران سازمان‌ها و نمایندگان مجلس)
Bullen and Onyx, (۱۹۹۸) Grootaert and others, (۲۰۰۵)	مشارکت اجتماعی انواع مشارکت که برای فرد رضایت به بار می‌آورد و عامل شکل دهی به روابط و سازنده شبکه‌های حمایتی بالقوه است (مانند دیدار با دوستان و خویشاوندان)، شرکت در مراسم شادی و ترحیم هم محله‌ای‌ها، رفتن به سینما، پارک کوه و غیره به صورت دسته جمعی.
Bullen and Onyx, (۱۹۹۸) Rose, (۱۹۹۸) Grootaert and others, (۲۰۰۵)	مشارکت مدنی فعالیت‌هایی که در ارتباط با فضای سیاسی، حکومتی، مدیریت باشگاه‌ها و انجمن‌ها و نیز سازمان‌های غیردولتی بوده و معمولاً در قالب عضویت رسمی فرد در گروه‌های مختلف خود را نشان می‌دهد و تابع مقررات و سلسله مراتب است.
Australian Bureau of Statistics, (۲۰۰۳B)	ظرفیت پذیرش تفاوتها (مدارا) اشاره به این دارد که افراد تا چه حد هنجارها، سبک‌های زندگی و عقایدی که متفاوت از آنچه که خود دارند را مورد پذیرش قرار داده و به آن احترام می‌گذارند.
Bullen and Onyx, (۱۹۹۸) Australian Bureau of Statistics, (۲۰۰۳B)	احساس امنیت میزان احساس امنیت و آسودگی و آرامش مردم در خانه‌های خود و یا از قدم زدن در کوچه و خیابان‌های شهر در طول شبانه روز.
Benchmark Survey, (۲۰۰۰) Australian Bureau of Statistics, (۲۰۰۳B)	حمایت اجتماعی (مالی و عاطفی) حمایت افراد از یکدیگر که به صورت مالی و عاطفی در زمان نیازمندی و یا به عنوان بخشی از حیات روزمره فراهم آمده باشد (نظیر پول قرض دادن، گوش کردن به درد دل افراد).
Bullen and Onyx, (۱۹۹۸) Australian Bureau of Statistics, (۲۰۰۳B)	احساس اثر گذاری و کارایی درک و تصور افراد و اجتماعات از میزان توانایی تاثیرگذاری آنان در فعالیت‌ها و روندهای موجود در جامعه

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

■ ۲۴۰ ■

شهری یکی از مهمترین مسائل در میزان سرمایه اجتماعی شهر به حساب می‌آید. نقش مشارکت مردم در همکاری و همیاری با شهرداری‌ها به عنوان نهادی که کاملاً با مردم در ارتباط است، کاملاً محسوس است و اندازه آن تأثیر عمده‌ای بر سطح سرمایه اجتماعی در شهر دارد. متغیرهای بسیاری در این شاخص وجود دارند. از جمله این متغیرها می‌توان به میزان شرکت در مجالس فامیلی و مراسم مذهبی، کمک به دیگران و همچنین کمک به شهرداری‌ها در جهت حفظ و نگهداری اماکن عمومی، حفظ پاکیزگی و ارائه پیشنهادات لازم در این خصوص را نام برد.

ج- «آگاهی»: پیش شرط اولیه برای مشارکت اجتماعی، آگاهی است که یک متغیر معرفتی متعلق به افراد است. جایگاه افراد از ماهیت مسائل اجتماعی آگاه نمی‌شوند یا ابزارهای موجود جوابگوی مشکلات نیست، فرصت‌های مشارکت اجتماعی هم پائین تر خواهد بود. متغیرهای آموزش، آگاهی نسبت به سیاست‌های شهرداری و خصوصی سازی خدمات شهرداری از موارد مهمی است که در این تحقیق مورد توجه قرار گرفته است.

د- «امنیت»: امنیت اجتماعی به عنوان زیربنای اصلی تمهید مقدمات و زمینه‌های تحقق جامعه مدنی و هنجارهای قابل اعتماد متقابل و نیز تسهیل‌کننده مشارکت اجتماعی و سیاسی افراد جامعه، یکی از ابعاد مهم سرمایه اجتماعی محسوب می‌شود. هر چه امنیت یک جامعه از لحاظ روانی، جانی و مالی کمتر باشد، افراد پتانسیل‌های بالقوه خود را برای توسعه، کمتر بروز داده و شاخص سرمایه اجتماعی نیز کمتر خواهد بود.

در جدول شماره ۲ برخی از شاخص‌های مهم در رابطه با سرمایه اجتماعی و مفهوم هر یک آورده شده است. شناخت هر یک از این مفاهیم می‌تواند در درک صحیح مفهوم سرمایه اجتماعی و همچنین ارائه راهکارهای مناسب مفید واقع شود.

از آنجاکه این پژوهش بدنبال بررسی یک سری عوامل مؤثر بر سطح سرمایه اجتماعی است، نقش برخی عواملی که به نظر روی سرمایه اجتماعی مؤثرند نیز در

تحقیق مورد بررسی قرار گرفته‌اند. این عوامل عبارتند از: الف- «جنسیت»: برای پاسخ به این سوال که سطح سرمایه اجتماعی مردان نسبت به زنان چگونه است، از متغیر جنسیت استفاده شده است و ارتباط بین این متغیر با شاخص سرمایه اجتماعی در جدول توافقی مورد بررسی قرار گرفته است.

ب- «محل تولد»: محل تولد افراد به دو بخش عمده داخل مشهد و خارج از آن تقسیم شده است. فرض بر آن بوده است که ساکنان بومی دارای سطح سرمایه اجتماعی متفاوت با ساکنان غیر بومی هستند. این تفاوت در این مطالعه مورد بررسی قرار گرفته است.

ج- آموزش و تحصیلات به خاطر دانش افزایی و کسب اطلاعات بیشتر، همواره به عنوان یک متغیر مهم مورد توجه محققان قرار گرفته است. در این تحقیق نیز به خاطر اهمیت این متغیر، اثر سطح تحصیلات روی سطح سرمایه اجتماعی بررسی شده است.

د- «درآمد»: درآمدهای متفاوت افراد و به تبع آن مشکلات اقتصادی خانوارها، می‌تواند سطح سرمایه اجتماعی را تحت تأثیر خود قرار دهد. لذا بررسی این متغیر می‌تواند در جهت شناسایی و ارائه راهکارها مفید واقع گردد.

پیشینه تحقیق

مطالعات و تحقیقات بسیاری دربارم لزوم اهمیت و توجه به سرمایه اجتماعی صورت گرفته است. در ذیل به خلاصه برخی از مطالعاتی که در این خصوص انجام گرفته، اشاره می‌گردد. «ناطق پور و فیروز آبادی» (۱۳۸۵)، شکل‌گیری سرمایه اجتماعی و عوامل موثر بر آن را در ایران مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دادند. یافته‌های پژوهش آنها نشان می‌دهد که متغیرهای سن، تحصیلات، تاهل، شاغل بودن و درآمد به جز با عنصر اعتماد با سایر عناصر سرمایه اجتماعی اعم از آگاهی و توجه به امور عمومی، مشارکت‌های رسمی و غیر رسمی رابطه مستقیم دارد. همچنین مردان در آگاهی و توجه به امور عمومی و مشارکت رسمی نقش بیشتری نسبت به زنان دارند و مشارکت غیر رسمی زنان بیشتر بوده و در

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management

ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

اجتماعی، نشان دادند که بین این دو رابطه ای معکوس وجود دارد و بالا رفتن سطح رفاه اجتماعی میزان سرمایه اجتماعی را پایین می آورد. «حسینی و دیگران» (۱۳۸۷)، با استفاده از روش تاکسونومی عددی و تحلیل عاملی، با شیوه تحلیل ثانوی به رتبه بندی مراکز استان های کشور بر اساس شاخص های سرمایه اجتماعی پرداختند. بر اساس رتبه بندی انجام شده، به ترتیب استان های ایلام، کهگیلویه و بویر احمد، لرستان، بوشهر و سیستان و بلوچستان بالاترین و تهران، اصفهان، فارس، همدان و خوزستان کمترین میزان سرمایه اجتماعی را داشته اند. «عبداللہی و موسوی» (۱۳۸۶)، به بررسی سرمایه اجتماعی در ایران پرداخته و نتیجه گرفتند که میزان سرمایه اجتماعی در ایران در مجموع از لحاظ اغلب مولفه های چندگانه و شاخص های متعدد مرتبط با آن ها پایین است. «فیروز آبادی و همکاران» (۱۳۸۹)، بر اساس تحلیل ثانویه اطلاعات و با روش تصمیم گیری چند شاخصه به بررسی شاخص ها و رتبه توسعه اجتماعی و رابطه آن با سرمایه اجتماعی در استان های کشور پرداختند. نتایج این تحقیق نشان داد که بین میزان توسعه اجتماعی و برخی عناصر سرمایه اجتماعی شامل: اعتماد خصوصی و اعتماد عمومی رابطه معنی دار و معکوسی وجود دارد. همچنین بین توسعه اجتماعی و برخی دیگر از عناصر سرمایه اجتماعی شامل: شبکه روابط درون گروهی، مشارکت های رسمی، مشارکت های غیر رسمی و اعتماد نهادی رابطه معنی داری وجود ندارد. «عقیلی و همکاران» (۱۳۸۸)، با استفاده از روش تحقیق پیمایشی به بررسی سرمایه اجتماعی و رفتارهای زیست محیطی مسئولانه در استان های گیلان، مازندران و گلستان پرداختند و نشان دادند که بین سرمایه اجتماعی و رفتارهای مسئولانه زیست محیطی ارتباط معنی داری وجود دارد. همچنین بین عناصر عمده سرمایه اجتماعی و رفتارهای مسئولانه زیست محیطی نیز ارتباط معنی داری برقرار بوده و این روابط در مناطق مختلف جغرافیایی متفاوت است. «نوغانی و همکاران» (۱۳۸۹)، با استفاده از روش تحقیق پیمایشی کیفیت زندگی شهروندان و رابطه آن با سرمایه اجتماعی در شهر مشهد را مورد بررسی قرار دادند و نشان دادند که سرمایه

میزان اعتماد تفاوتی بین زن و مرد دیده نمی شود. «علی سوری» (۱۳۸۳)، سرمایه اجتماعی و عملکرد اقتصادی را مورد بررسی قرار داده و نشان داد که شاخص کاهش سرمایه اجتماعی رابطه منفی و معنی داری با رشد اقتصادی و سرمایه گذاری بخش خصوصی دارد. «صمدی» (۱۳۸۸)، سرمایه اجتماعی و توسعه مالی را با استفاده از «تکنیک هم جمعی گریگوری- هانسن و یوهانسن- جوسیلیوس در اقتصاد ایران» در بازه زمانی (۱۳۸۵-۱۳۵۰) مورد بررسی قرار داد. نتایج این مطالعه نشان داد که تورم زیاد، مخدوش شدن حقوق مالکیت و نزول سرمایه اجتماعی برخی از موانع عمده توسعه مالی در اقتصاد ایران هستند. «سعادت» (۱۳۸۷)، بر آورد سرمایه اجتماعی در ایران را با استفاده از روش فازی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داد. نتایج نشان داد که سرمایه اجتماعی دارای نوسانات متعددی طی دوره مورد نظر است. این نوسانات ناشی از مسایل سیاسی، تاریخی و فرهنگی است. «رحمانی و امیری» (۱۳۸۶)، تاثیر سرمایه اجتماعی بر رشد اقتصادی ایران را با استفاده از روش اقتصاد سنجی فضایی در استان های کشور مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که این متغیر دارای تاثیر مثبت و معنی داری بر رشد اقتصادی می باشد. یعنی با ثابت بودن سایر شرایط، با افزایش یک واحد شاخص سرمایه اجتماعی، رشد اقتصادی ۱۸ صدم افزایش می یابد. «فیروز آبادی و جاجرمی» (۱۳۸۵)، سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی- اجتماعی در کلان شهر تهران را مورد بررسی قرار دادند و نشان دادند که سرمایه اجتماعی مناطق، رابطه مثبتی با توسعه مناطق شهری در تهران دارد و مناطق توسعه یافته تراز میزان بیشتری از اعتماد عمومی، آگاهی، مشارکت رسمی و مشارکت های غیررسمی همیارانه برخوردارند و به گونه معنی داری مشارکت غیررسمی مذهبی کمتری دارند و اعتماد نهادی و مشارکت های غیررسمی خیریه ای در همه مناطق به صورت یکسان بوده و تفاوت معنی داری نداشته است. «ربانی و دیگران» (۱۳۸۷)، در مقاله ای به بررسی رابطه بین رفاه اجتماعی و سرمایه اجتماعی در شهرستان های استان اصفهان پرداختند. آن ها با مطالعه شاخص های مربوطه و همبستگی بین رفاه اجتماعی و سرمایه

اجتماعی در تبیین متغیر کیفیت زندگی بیشتر از درآمد و تحصیلات دارای اهمیت است. به طور خلاصه مطالعات مختلف نشان می‌دهد ارتقای سرمایه اجتماعی نقش قابل ملاحظه‌ای در رشد و توسعه اقتصادی شهرها و کشور دارد و از این رو با ارتقای این شاخص می‌توان روند دستیابی به توسعه اقتصادی اجتماعی را تسهیل کرد.

روش تحقیق

بر اساس نتایج حاصل از مبانی فکری موضوع و چارچوب نظری تحقیق که با الهام از نظرات «کلمن» (۱۹۸۸)، «پاتنام» (۱۹۹۵) و «بورديو» (۱۹۸۳) به صورت ترکیبی شکل گرفته است، به منظور سنجش سرمایه اجتماعی چهار بعد برای آن در نظر گرفته شده است. این چهار بعد عبارتند از: «اعتماد، مشارکت، آگاهی و امنیت اجتماعی». هر یک از ابعاد ذکر شده برای سرمایه اجتماعی نیز از ترکیب یک سری گویه‌ها به دست می‌آید که گویه‌ها در «سطح سنجش تریبی» و با استفاده از «طیف ۵ قسمتی لیکرت» اندازه‌گیری شده است. پس از محاسبه این ابعاد، متوسط آنها به عنوان معیار سرمایه اجتماعی شناخته می‌شود. برای سنجش سطح سرمایه اجتماعی با استفاده از ابعاد طرح شده، پرسشنامه‌ای حاوی ۴۶ سؤال ۵ گزیننه‌ای طراحی شده است که در آن از پاسخ‌دهندگان خواسته شده است تا میزان موافقت یا مخالفت خود را با سؤالات طرح شده در یک «طیف ۵ گزیننه‌ای» (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) طرح نمایند.

برای تعیین اندازه نمونه در هر یک از مناطق ۱۳ گانه مشهد، از روش «نمونه‌گیری طبقه‌ای با تخصیص متناسب» و سپس «نمونه‌گیری تصادفی ساده در هر طبقه» استفاده شده است. برای تعیین اندازه نمونه از فرمول‌های زیر استفاده شده است:

$$n = n_0 / (1 + (n_0 / N))$$

$$n_0 = (\sum_{h=1}^L w_h S_h^2) \frac{Z_{1-\alpha}^2}{d^2}$$

n: حجم نمونه، N: حجم جامعه، $w_h = N_h/N$: وزن طبقه hام جامعه N_h : حجم طبقه hام جامعه، S_h^2 : واریانس هر طبقه، L: تعداد طبقات، D: کران خطا (بر حسب نفر)، اگر $\alpha = 5\%$ باشد، آنگاه:

$$Z_{1-\alpha}^2 = (1.96)^2$$

برای تعیین حجم نمونه، ابتدا تعداد ۴۲ پرسشنامه به صورت تصادفی در نقاط مختلف شهر مشهد تکمیل شده و پس از به دست آوردن واریانس نمونه کوچک و در نظر گرفتن کران خطایی برابر با ۰/۵، حجم نمونه ۲۴۵ برآورد گردید و سپس با توجه به جمعیت کل مشهد و جمعیت مناطق مختلف شهر (مطابق با فرمول بیان شده در ذیل)، حجم نمونه در هر منطقه نیز محاسبه شد (تامپسون^۸، ۲۰۰۲).

n_h : حجم نمونه در هر طبقه

$$N_h/N = n_h/n$$

به علت استفاده از گویه‌ها و پرسش‌های متعدد در پرسشنامه، مسأله روایی و اعتبار داده‌ها مطرح می‌گردد. بدین منظور از «ضریب آلفای کرونباخ» برای «آزمون پایایی یا قابلیت اعتماد»^۹ استفاده گردید و مقدار ۰/۹ برای آن به دست آمد که بیانگر اعتبار نسبی گویه‌ها می‌باشد. «روایی» یا «اعتبار» اندازه‌گیری پرسشنامه نیز با جمع‌آوری نظرات یکسری کارشناسان شهرداری و اساتید مرتبط در دانشگاه‌ها مورد بررسی و تأیید قرار گرفته است. برای بررسی ارتباط بین متغیرهای توصیفی جنسیت، محل تولد، درآمد و تحصیلات با سرمایه اجتماعی از جدول توافقی استفاده شده است. جدول‌های توافقی نمایش‌دهنده‌ی توزیع فراوانی توأم برای بیش از یک متغیر می‌باشند (بایزیدی و همکاران، ۱۳۸۹). تمامی برآوردها در این مقاله با استفاده از نرم‌افزارهای Excel و SPSS صورت گرفته است.

8. Thompson, 2002

9. Reliability

10. Validity

در منطقه ۱ سطح سرمایه اجتماعی و شاخص‌های امنیت، آگاهی و مشارکت در گروه متوسط و شاخص اعتماد در گروه کم قرار می‌گیرد همچنین بیشترین و کمترین شاخص در این منطقه به ترتیب مربوط به آگاهی و اعتماد می‌باشد. در مناطق ۲، ۴، ۵ و ۶ سطح سرمایه اجتماعی و تمامی شاخص‌ها در گروه متوسط قرار می‌گیرد و بیشترین شاخص در این مناطق متعلق به آگاهی و کمترین آن مربوط به اعتماد است. شاخص‌های مربوط به منطقه ۳ به جز شاخص آگاهی، در گروه متوسط قرار گرفته و شاخص آگاهی در این منطقه در گروه زیاد قرار می‌گیرد. کمترین مقدار شاخص‌ها در این منطقه نیز شاخص اعتماد است. در منطقه ۷ شاخص‌های سرمایه اجتماعی، امنیت و مشارکت در گروه متوسط، شاخص آگاهی در گروه زیاد و همچنین

برآورد سطح سرمایه اجتماعی و زیرشاخص‌های آن برای برآورد سطح سرمایه اجتماعی و شاخص‌های آن (مشارکت، اعتماد، آگاهی و امنیت) در مشهد، مناطق مشهد مطابق با تقسیم بندی شهرداری به ۱۳ منطقه تقسیم شده و هرکدام از شاخص‌های سرمایه اجتماعی به همراه شاخص کل برای این مناطق برآورد شده است. از آنجاکه در پرسشنامه اعداد ۴، ۳، ۲، ۱ و ۵ برای گزینه‌های خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد اختصاص پیدا کرده است، سطح سرمایه اجتماعی و شاخص‌های آن در ۳ گروه کم، متوسط و زیاد اندازه‌گیری شده است. بر این اساس، بازه‌های ۱-۲/۵، ۲/۵-۳/۵ و ۳/۵-۵ به ترتیب معرف این سه سطح از سرمایه اجتماعی می‌باشند. نتایج حاصل از برآوردهای آماری در جدول شماره ۳ گزارش شده است.

جدول ۳. برآورد سرمایه اجتماعی و شاخص‌های مربوطه در مناطق مختلف مشهد؛ ماخذ: یافته‌های تحقیق.

* مناطق دارای کمترین زیر شاخص‌های سرمایه اجتماعی؛ ** مناطق دارای بیشترین زیر شاخص‌های سرمایه اجتماعی.

مناطق شاخص	سرمایه اجتماعی	امنیت	آگاهی	اعتماد	مشارکت
۱	۲/۸۶	۲/۸۲	۳/۱۴	۲/۴۹	۳/۰۰
۲	۲/۸۷	۲/۵۸	۳/۳۵	۲/۵۰	۲/۰۷
۳	۲/۲۱	۳/۱۴	۳/۵۸	۲/۷۵	۳/۳۶
۴	۲/۸۳	۲/۶۱	۳/۲۱	۲/۵۷	۲/۹۱*
۵	۳/۱۶	۲/۲۶	۳/۳۷	۲/۵۹	۳/۴۲
۶	۳/۱۹	۳/۱۰	۳/۴۹	۲/۸۵**	۳/۳۲
۷	۲/۹۱	۲/۷۲	۳/۵۱	۲/۳۳	۲/۰۸
۸	۲/۷۲*	۲/۳۰*	۳/۵۰	۲/۱۰*	۲/۹۶
۹	۲/۸۱	۲/۹۳	۳/۲۵	۲/۱۱	۲/۹۵
۱۰	۲/۸۶	۲/۷۰	۳/۱۷	۲/۳۴	۳/۲۵
۱۱	۳/۰۱	۲/۹۳	۳/۴۷	۲/۴۳	۳/۲۰
۱۲	۳/۶۱**	۴/۱۱**	۳/۸۹**	۲/۸۳	۳/۶۰**
۱۳	۳/۲۳	۳/۶۷	۳/۱۱*	۲/۷۱	۳/۴۵
کل مشهد	۳/۰۲	۲/۹۹	۳/۳۹	۲/۵۱	۳/۲۰

۱۱. برای آزمون دقیق تر رتبه‌بندی مناطق، در منطقه ۱۲ که دارای بالاترین سطح شاخص سرمایه اجتماعی بود، مجدداً تعدادی پرسشنامه تکمیل و میزان سرمایه اجتماعی به همراه زیر شاخص‌های آن برآورد گردید. نتایج حاصل از این نمونه نیز مجدداً تأییدکننده نمونه اولیه بوده و نشان داد که سطح سرمایه اجتماعی در این منطقه در حد بالا بوده و از سایر مناطق بیشتر است. از این رو نسبت به صحت نتایج اطمینان خاطر وجود دارد.

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management

ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

۲۴۴

دارد و بیشترین مقدار مربوط به شاخص امنیت و کمترین مقدار مربوط به شاخص اعتماد است. با توجه به مطالب مطرح شده در بالا می‌توان نتیجه گرفت که در تمامی مناطق مشهد شاخص اعتماد کمترین مقدار را در بین سایر شاخص‌ها به خود اختصاص داده و در اکثر مناطق شاخص آگاهی بیشترین مقدار را دارا می‌باشد.

با توجه به نمودار شماره ۱ ملاحظه می‌گردد که در کل مشهد، بیشترین شاخص سرمایه اجتماعی مربوط به آگاهی و کمترین شاخص مربوط به اعتماد است. سرمایه اجتماعی نیز در مشهد برابر $3/02$ است که در سطح متوسط قرار دارد. در ادامه به مقایسه هر یک از شاخص‌ها در مناطق مختلف شهر پرداخته شده است. همانطور که در نمودار شماره ۲ مشاهده می‌شود بیشترین شاخص امنیت در بین مناطق مختلف مشهد مربوط به منطقه ۱۲ و کمترین آن مربوط به منطقه ۸ می‌باشد.

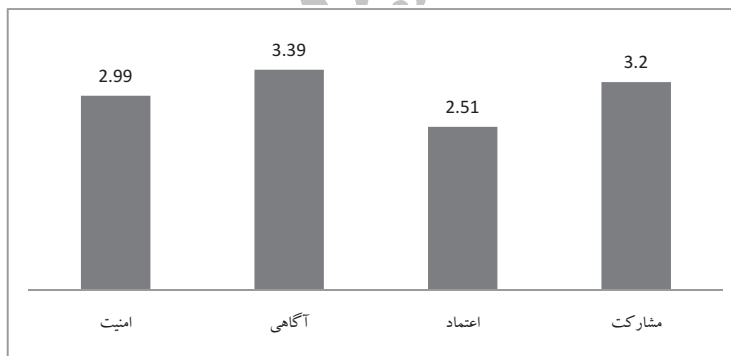
شاخص اعتماد در گروه کم قرار دارند. امنیت و اعتماد در منطقه ۸ در گروه کم، سرمایه اجتماعی و مشارکت در گروه متوسط و آگاهی در گروه زیاد قرار می‌گیرند. همچنین بیشترین و کمترین مقدار این شاخص در این منطقه به ترتیب متعلق به آگاهی و اعتماد است. مناطق ۹، ۱۰ و ۱۱ شرایط مشابهی دارند به نحوی که سطح سرمایه اجتماعی و شاخص‌های امنیت، آگاهی و مشارکت در گروه متوسط و شاخص اعتماد در گروه کم قرار دارد. بیشترین مقدار این شاخص‌ها در مناطق ۹ و ۱۱ به شاخص آگاهی و کمترین آن به شاخص اعتماد تعلق دارد. همچنین در منطقه ۱۰ بیشترین و کمترین مقدار شاخص‌ها به ترتیب به مشارکت و اعتماد تعلق دارد. شاخص‌ها در منطقه ۱۲ به جز شاخص اعتماد، که در گروه متوسط قرار دارد، به گروه زیاد تعلق دارند. همچنین بیشترین مقدار شاخص در این منطقه به شاخص آگاهی تعلق دارد. در منطقه ۱۳ تنها شاخص امنیت در گروه زیاد قرار می‌گیرد و مابقی شاخص‌ها به گروه متوسط تعلق

مدیریت شهری

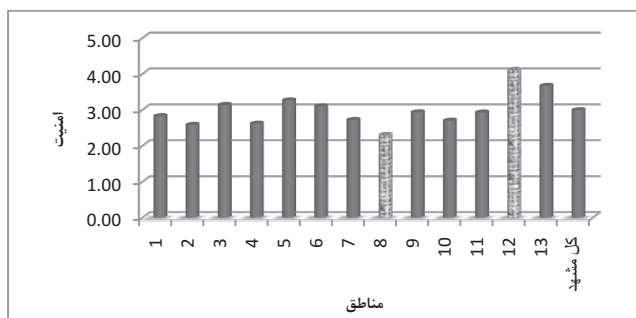
دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management

ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

۲۴۵

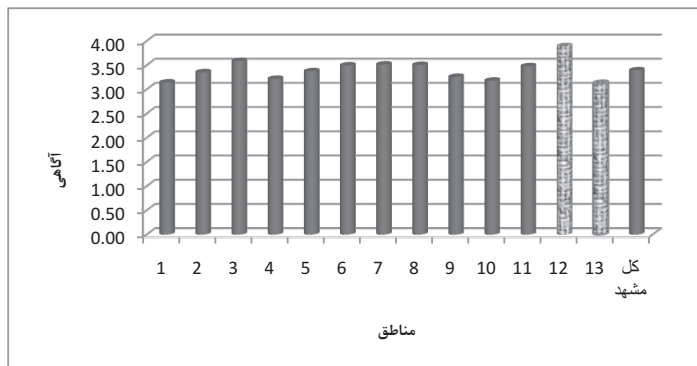

نمودار ۱. سطح شاخص‌های سرمایه اجتماعی در سطح مشهد؛ ماخذ: یافته‌های تحقیق.

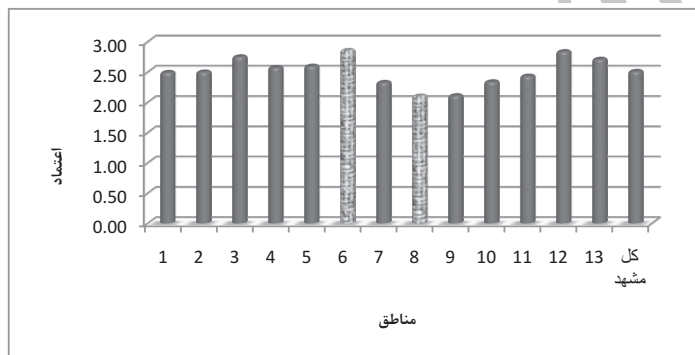

نمودار ۲. شاخص امنیت در مناطق مختلف مشهد؛ ماخذ: یافته‌های تحقیق.

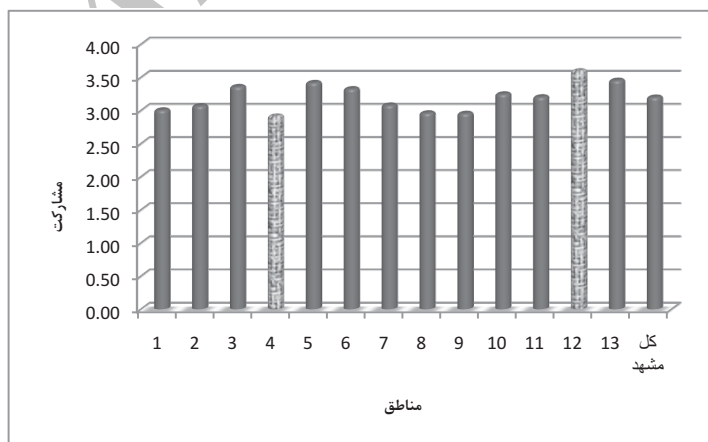
در نمودار شماره ۳ شاخص آگاهی در مناطق مختلف مشهد مورد بررسی قرار گرفته است. همانطور که نمودار نشان می‌دهد شاخص آگاهی در منطقه ۱۲ نسبت به سایر مناطق مشهد در بالاترین مقدار خود قرار گرفته است و این شاخص در منطقه ۱۳ در پایین ترین مقدار قرار دارد. شاخص اعتماد در مناطق مختلف مشهد در نمودار شماره ۴ نشان داده شده است که در آن، منطقه ۶ نسبت به سایر مناطق از وضعیت بهتری برخوردار است و منطقه ۸ کمترین میزان شاخص اعتماد را بین مناطق مختلف مشهد داشته است.

نمودار ۳. شاخص آگاهی در مناطق مختلف مشهد؛ ماخذ: یافته‌های تحقیق.

نمودار ۴. شاخص اعتماد در مناطق مختلف مشهد؛ ماخذ: یافته‌های تحقیق.

نمودار ۵. شاخص مشارکت در مناطق مختلف مشهد؛ ماخذ: یافته‌های تحقیق.

نمودار شماره ۵ شاخص مشارکت را در بین مناطق مختلف مشهد نشان می دهد. این شاخص در منطقه ۱۲ بیشترین مقدار خود و در منطقه ۴ کمترین مقدار را دارا است. پس از مقایسه شاخص های مختلف سرمایه اجتماعی در مناطق مختلف مشهد به بررسی ارتباط یکسری متغیرهای خاص (جنسیت، محل تولد، درآمد و تحصیلات) با سرمایه اجتماعی و شاخص های آن ها در مشهد پرداخته شده است.

الف) رابطه جنسیت افراد و سطح سرمایه اجتماعی در این قسمت هدف آن است که سطح سرمایه اجتماعی و شاخص های آن را در دو گروه زنان و مردان مورد بررسی قرار دهیم. همان طور که در جدول شماره ۴ نشان داده شده است، از کل خانم های پاسخگو، ۱۵/۹٪ در سطح پایین سرمایه اجتماعی، ۷۳٪ در سطح متوسط و ۱۱/۱٪ در سطح بالای سرمایه اجتماعی قرار دارند. یعنی اکثریت زنان پاسخگو در سطح متوسط سرمایه اجتماعی قرار دارند. همچنین در کل مردان پاسخگو، بیشترین درصد (۷۴/۲٪) آن ها در سطح متوسط سرمایه اجتماعی قرار دارند و ۱۸/۷٪ آن ها در سطح پایین و ۷٪ آن ها در سطح بالای سرمایه اجتماعی قرار دارند. در کل مردان پاسخگو، بیشترین درصد (۳۹/۷٪) آن ها در سطح متوسط سرمایه اجتماعی قرار دارند و ۱۵/۹٪ آن ها در سطح بالای سرمایه اجتماعی قرار دارند. همچنین در کل زنان پاسخگو، بیشترین درصد (۷۱/۱٪) آن ها در سطح متوسط سرمایه اجتماعی قرار دارند و ۱۳/۵٪ آن ها در سطح بالای سرمایه اجتماعی قرار دارند. همچنین در کل مردان پاسخگو، بیشترین درصد (۷۴/۲٪) آن ها در سطح متوسط سرمایه اجتماعی قرار دارند و ۱۱/۱٪ آن ها در سطح بالای سرمایه اجتماعی قرار دارند.

سطح متوسط سرمایه اجتماعی قرار دارند و ۱۸/۷٪ آن ها در سطح پایین و ۷٪ آن ها در سطح بالای سرمایه اجتماعی قرار گرفته اند. در کل همان گونه که مشخص است، از بین زنان و مردان پاسخگو اکثریت آن ها در سطح متوسط قرار دارند که درصد بیشتر متعلق به آقایان است. ۱۳ همچنین از کل جمعیت پاسخگو، بیشترین درصد متعلق به سطح متوسط سرمایه اجتماعی است. پس در نهایت اگر این نتیجه را به جامعه تعمیم دهیم، می توان نتیجه گرفت که اکثر افراد جامعه از نظر سرمایه اجتماعی در سطح متوسط اند. در مجموع ۱۵/۹٪ از زنان دارای سطح سرمایه اجتماعی کم بوده ولی این نسبت در مردان ۱۸/۷٪ است. همان طور که ملاحظه می شود از کل زنان تنها ۷/۹٪ معتقد به سطح بالای امنیت در جامعه اند و ۵۲/۴٪ و ۳۹/۷٪ به ترتیب اظهار داشتند که جامعه از نظر امنیت در سطوح متوسط و پایین (کم) قرار دارد. همچنین از کل مردان تنها ۱۴/۸٪ امنیت جامعه را در سطح بالا دانسته اند و ۵۲/۷٪ و ۳۲/۴٪ به ترتیب امنیت جامعه را در سطح متوسط و پایین می دانند. همان گونه که مشخص است، زنان بیشتر جامعه را ناامن می دانند؛ حتی در مورد سطح بالای امنیت هم درصد بیشتر متعلق

از این قسمت هدف آن است که سطح سرمایه اجتماعی و شاخص های آن را در دو گروه زنان و مردان مورد بررسی قرار دهیم. همان طور که در جدول شماره ۴ نشان داده شده است، از کل خانم های پاسخگو، ۱۵/۹٪ در سطح پایین سرمایه اجتماعی، ۷۳٪ در سطح متوسط و ۱۱/۱٪ در سطح بالای سرمایه اجتماعی قرار دارند. یعنی اکثریت زنان پاسخگو در سطح متوسط سرمایه اجتماعی قرار دارند. همچنین در کل مردان پاسخگو، بیشترین درصد (۷۴/۲٪) آن ها در سطح متوسط سرمایه اجتماعی قرار دارند و ۱۸/۷٪ آن ها در سطح پایین و ۷٪ آن ها در سطح بالای سرمایه اجتماعی قرار دارند.

جدول ۴. ارتباط شاخص های سرمایه اجتماعی با جنسیت افراد؛ ماخذ: یافته های تحقیق. اعداد داخل پرانتز معرف درصد نسبی هر قسمت می باشد.

	جنسیت					
	مردان		زنان		مردان	
مشارکت	۲۸ (٪۱۵/۴)	۱۲۸ (٪۷۰/۳)	۲۶ (٪۱۴/۳)	۱۳ (٪۲۰/۶)	۴۴ (٪۶۹/۱۸)	۶ (٪۹/۵)
اعتماد	۴ (٪۲/۲)	۸۸ (٪۴۸/۴)	۹۰ (٪۴۹/۵)	۰ (٪۰)	۳۰ (٪۴۷/۶)	۳۳ (٪۵۲/۴)
آگاهی	۴۸ (٪۲۶/۴)	۱۰۷ (٪۵۸/۸)	۲۷ (٪۱۴/۸)	۱۸ (٪۲۸/۶)	۳۹ (٪۶۱/۹)	۶ (٪۹/۵)
امنیت	۲۷ (٪۱۴/۸)	۹۶ (٪۵۲/۷)	۵۹ (٪۳۲/۴)	۵ (٪۷/۹)	۳۳ (٪۵۲/۴)	۲۵ (٪۳۹/۷)
سرمایه اجتماعی	۱۳ (٪۷/۱)	۱۳۵ (٪۷۴/۲)	۳۴ (٪۱۸/۷)	۷ (٪۱۱/۱)	۴۶ (٪۷۳)	۱۰ (٪۱۵/۹)
	زیاد	متوسط	کم	زیاد	متوسط	کم

۱۲. باید در نظر گرفت که به برخی از سوالات پاسخ داده نشده است (Missing Data)؛ بنابراین بدیهی است که مجموع درصدها در یک زیر شاخص ۱۰۰ نگردد.

به مردان است. درکل (چه مردان و چه زنان) جامعه را از نظر امنیتی در سطح متوسط و بعضاً پایین می دانند. یعنی در مجموع از کل افراد پاسخگو، ۵۲/۷٪ معتقدند امنیت در سطح متوسط و ۳۴/۳٪ معتقد به وجود امنیت در سطح پایین و تنها ۱۳/۱٪ میزان امنیت جامعه را بالا می دانند.

از نظر میزان آگاهی در جامعه با توجه به جدول شماره ۴ می توان اظهار داشت که سطح آگاهی در جامعه متوسط است. یعنی ۵۹/۶٪ از نظر آگاهی در سطح متوسط اند و ۲۶/۹٪ آگاهی بالایی دارند و ۱۳/۵٪ از آگاهی کم و پایینی برخوردارند، که در این بین زنان نسبت به مردان از آگاهی بیشتری برخوردارند زیرا ۶۱/۹٪ زنان (از کل زنان پاسخگو) از آگاهی متوسط و در مقابل از کل مردان پاسخگو ۵۸/۸٪ از آگاهی متوسط برخوردارند، همچنین درصد بیشتر در سطح آگاهی بالا متعلق به زنان است. (زنان ۲۸/۶٪ و مردان ۲۶/۴٪) و در سطح پایین و کم آگاهی درصد بالا متعلق به مردان است (مردان ۱۴/۸٪ و زنان ۹/۵٪). درکل می توان نتیجه گرفت که میزان آگاهی در جامعه خوب می باشد (متوسط رو به بالا).

در نمونه مورد بررسی اعتماد در سطح کمی قرار دارد و در این بین بیشترین بی اعتمادی در بین زنان مشاهده گردیده است به طوری که از کل زنان ۵۲/۴٪ میزان اعتماد را در جامعه پایین دانسته و ۴۷/۶٪ میزان این شاخص را در سطح متوسط می دانند و هیچ یک از زنان پاسخگو به وجود اعتماد بالا در جامعه معتقد نبوده اند. در بین مردان هم بیشترین درصد به سطح پایین اعتماد در جامعه (۴۹/۵٪) تعلق داشته و سپس ۴۸/۴٪ مردان معتقد به سطح متوسط اعتماد در جامعه بوده اند و تنها ۲/۲٪ میزان اعتماد را در جامعه را بالا دانسته اند و درکل ۵۰/۲٪ میزان اعتماد را در جامعه پایین، ۴۸/۲٪ در سطح متوسط و تنها ۱/۶٪ میزان اعتماد را در جامعه در سطح بالا و خوب می دانند؛ بنابراین می توان نتیجه گرفت میزان اعتماد در سطح پایینی قرار دارد و در بین زنان و مردان، زنان بیشتر به این موضوع معتقد بوده اند.

با توجه به جدول شماره ۴ میزان مشارکت در جامعه خوب می باشد. از کل زنان پاسخگو، ۶۹/۸٪ مشارکت متوسط، ۲۰/۶٪ مشارکت بالا و ۹/۵٪ مشارکت پایینی دارند. و از کل

مردان پاسخگو، ۷۰/۳٪ مشارکت متوسط، ۱۵/۴٪ مشارکت بالا و ۱۴/۳٪ مشارکت پایینی دارند و در کل ۷۰/۲٪ مشارکت متوسط و ۱۶/۷٪ مشارکت زیاد و ۱۳/۱٪ مشارکت کم دارند. بنابراین از نظر شاخص مشارکت جامعه در سطح متوسط و بالای مشارکت قرار دارد که در این بین سطح مشارکت مردان متوسط بوده و سطح مشارکت زنان متوسط رو به بالا می باشد.

ب) ارتباط محل تولد و سطح سرمایه اجتماعی

در این بخش هدف آن است که بررسی شود آیا بومی بودن افراد روی سطح سرمایه اجتماعی آن ها اثرگذار است یا خیر؟ برای بررسی این موضوع کل نمونه را در دو گروه بومی و غیربومی تفکیک کرده و شاخص های سرمایه اجتماعی را بررسی آن ها مقایسه شده است.

بیشتر افراد پاسخگو بومی بوده اند ولی از بین افراد بومی و غیربومی سطح سرمایه اجتماعی بهتر و بالاتر متعلق به افراد بومی می باشد. یعنی از کل افراد بومی از نظر سطح سرمایه اجتماعی ۷۴/۵٪ در سطح متوسط، ۱۷٪ در سطح پایین و ۸/۵٪ در سطح بالایی قرار دارند. اما در مقابل از کل افراد غیربومی ۷۲/۷٪ در سطح متوسط (که نسبت به افراد بومی درصد کمتری را شامل شده) ۲۲/۷٪ در سطح پایین (که نسبت به افراد بومی درصد بیشتری را در بر گرفته) و ۴/۵٪ در سطح بالا قرار دارند، که نسبت به افراد بومی درصد کمتری هستند.

از کل افراد بومی ۳۵/۵٪ میزان امنیت را در جامعه در سطح متوسط، ۲۳/۵٪ در سطح پایین و ۱۳٪ در سطح بالا می دانند و از کل افراد غیربومی، ۴۷/۷٪ میزان شاخص امنیت در جامعه را در سطح متوسط، ۳۸/۶٪ سطح پایین و ۱۳/۶٪ در سطح بالا می دانند که تقریباً از نظر شاخص امنیت هر دو گروه بومی و غیربومی میزان امنیتی را در جامعه در سطح متوسط می دانند. با توجه به جدول (۵) سطح آگاهی در بین افراد بومی بیشتر از افراد غیربومی می باشد. به طوری که از کل افراد بومی ۶۰/۵٪ از آگاهی متوسط، ۲۹٪ از آگاهی بالا و ۱۰/۵٪ از آگاهی کمی برخوردارند. در مقابل از کل افراد غیربومی ۵۶/۸٪ از آگاهی متوسط ۲۶/۶٪ از آگاهی بالا و ۱۳/۵٪ از آگاهی

کمی برخوردارند. در کل می توان اظهار داشت که سطح آگاهی در جامعه متوسط بوده و در این بین افراد بومی از آگاهی بیشتری برخوردارند.

با توجه به جدول شماره ۵ میزان اعتماد در بین افراد بومی بیش از افراد غیربومی است اما در کل میزان اعتماد در جامعه در سطح پایینی قرار دارد. همان گونه که در جدول شماره ۵ نشان داده شده است، از کل افراد بومی ۵/۵٪، ۴۷/۵٪ و ۲٪ افراد بومی به ترتیب میزان اعتماد در جامعه را پایین، متوسط، بالا دانسته اند و از کل

افراد غیربومی هیچ کس به سطح اعتماد بالا در جامعه معتقد نبوده و میزان اعتقاد آنان به سطح پایین و متوسط اعتماد در جامعه به طور مساوی (۵۰٪) می باشد.

از نظر شاخص مشارکت، درصد مشارکت این گروه (بومی و غیربومی) تقریباً در سطح متوسط قرار دارد. به گونه ای که ۷۲/۵٪ افراد بومی و ۶۱/۴٪ افراد غیربومی میزان مشارکت متوسط ۱۴/۵٪ افراد بومی و ۲۵٪ افراد غیربومی سطح مشارکت را بالا و ۱۳٪ افراد بومی و ۱۳/۶٪ افراد غیربومی از سطح مشارکت پایینی برخوردار بوده اند.

جدول ۵. ارتباط شاخص های سرمایه اجتماعی با محل تولد افراد؛ ماخذ: یافته های تحقیق. اعداد داخل پرانتز معرف درصد نسبی هر قسمت می باشد.

	محل تولد					
	غیر بومی			بومی		
مشارکت	۱۱ (۲۵٪)	۲۷ (۶۱/۴٪)	۶ (۱۳/۶٪)	۲۹ (۱۴/۵٪)	۱۴۵ (۷۲/۵٪)	۲۶ (۱۳٪)
اعتماد	۰ (۰٪)	۲۲ (۵۰٪)	۲۲ (۵۰٪)	۴ (۲٪)	۹۵ (۴۷/۵٪)	۱۰۱ (۵۰/۵٪)
آگاهی	۷ (۱۵/۹٪)	۲۵ (۵۶/۸٪)	۱۲ (۲۷/۳٪)	۵۸ (۲۹٪)	۱۲۱ (۶۰/۵٪)	۲۱ (۱۰/۵٪)
امنیت	۶ (۱۳/۶٪)	۲۱ (۴۷/۷٪)	۱۷ (۳۸/۶٪)	۲۶ (۱۳٪)	۱۰۷ (۵۳/۵٪)	۶۷ (۳۳/۵٪)
سرمایه اجتماعی	۲ (۴/۵٪)	۳۲ (۷۲/۷٪)	۱۰ (۲۲/۷٪)	۱۷ (۸/۵٪)	۱۴۹ (۷۴/۵٪)	۳۴ (۱۷٪)
	زیاد	متوسط	کم	زیاد	متوسط	کم

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management

ویژه نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

۲۴۹

جدول ۶. ارتباط شاخص های سرمایه اجتماعی با درآمد افراد؛ ماخذ: یافته های تحقیق. اعداد داخل پرانتز معرف درصد نسبی هر قسمت می باشد.

	درآمد								
	بیشتر از ۸۰۰۰۰۰۰			۳۴۰۰۰۰ تا ۸۰۰۰۰۰۰			کمتر از ۳۴۰۰۰۰۰		
مشارکت	۱ (۳/۶٪)	۲۳ (۸۲/۱٪)	۴ (۱۴/۳٪)	۲۰ (۱۷/۱٪)	۸۴ (۷۱/۸٪)	۱ (۱/۱٪)	۱۰ (۱۶/۹٪)	۳۹ (۶۶/۱٪)	۱۰ (۱۶/۹٪)
اعتماد	۰ (۰٪)	۱۵ (۵۳/۶٪)	۱۳ (۴۶/۴٪)	۲ (۱/۷٪)	۵۸ (۴۹/۶٪)	۵۷ (۴۸/۷٪)	۱ (۱/۷٪)	۲۳ (۳۹٪)	۲۵ (۵۹/۳٪)
آگاهی	۶ (۲۱/۴٪)	۱۶ (۵۷/۱٪)	۶ (۲۱/۴٪)	۲۴ (۲۹/۱٪)	۷۲ (۶۱/۵٪)	۱۱ (۹/۴٪)	۱۶ (۲۷/۱٪)	۳۲ (۵۴/۲٪)	۱۱ (۱۸/۶٪)
امنیت	۳ (۱۰/۷٪)	۱۵ (۵۳/۶٪)	۱۰ (۳۵/۷٪)	۱۷ (۱۴/۵٪)	۵۶ (۴۷/۹٪)	۴۴ (۳۷/۶٪)	۵ (۸/۵٪)	۳۳ (۵۵/۹٪)	۲۱ (۳۵/۶٪)
سرمایه اجتماعی	۱ (۳/۶٪)	۲۲ (۷۸/۶٪)	۵ (۱۷/۹٪)	۱۰ (۸/۵٪)	۸۶ (۷۳/۵٪)	۲۱ (۱۷/۹٪)	۵ (۸/۵٪)	۴۱ (۶۹/۵٪)	۱۳ (۲۲٪)
	زیاد	متوسط	کم	زیاد	متوسط	کم	زیاد	متوسط	کم

ج) ارتباط شاخص‌های سرمایه اجتماعی با درآمد افراد برای بررسی این موضوع که آیا خانوارهای با درآمد متفاوت دارای سطح سرمایه اجتماعی مختلف هستند یا خیر، نمونه به سه گروه درآمدی تقسیم بندی شده است. از کل افرادی که در سطح درآمدهای کمتر از ۳۴۰ هزار تومان قرار می‌گیرند، ۶۹/۵٪ از سطح سرمایه اجتماعی متوسط، ۲۲٪ از سطح سرمایه اجتماعی پایین و ۸/۵٪ از سطح سرمایه اجتماعی بالا برخوردارند. همچنین از کل افراد با درآمد بین ۳۴۰ تا ۸۰۰ هزار تومان، ۷۳/۵٪ سرمایه اجتماعی متوسط، ۱۷/۹٪ سرمایه اجتماعی پایین و ۸/۵٪ سرمایه اجتماعی بالا دارند. در گروه درآمدی بیش از ۸۰۰ هزار تومان ۷۸/۶٪، ۱۷/۹٪ و ۳/۶٪ به ترتیب در سطح سرمایه اجتماعی متوسط، پایین و بالا قرار دارند. در مجموع با افزایش سطح درآمد، درصد افرادی که سطح سرمایه اجتماعی متوسط دارند، بیشتر شده و درصد افرادی که سرمایه اجتماعی پایین دارند، کمتر شده است.

از نظر شاخص امنیت از کل افراد با درآمد کمتر از ۳۴۰ هزار تومان ۵۵/۹٪، ۳۵/۶٪ و ۸/۵٪ به ترتیب میزان این شاخص را در جامعه در سطح متوسط، پایین و بالا اظهار داشته‌اند. از کل افراد با درآمد بین ۳۴۰ تا ۸۰۰ هزار تومان ۴۷/۹٪، ۳۷/۶٪ و ۱۴/۵٪ به ترتیب میزان امنیت را در جامعه در سطح متوسط، پایین و بالا می‌دانند. از کل افراد با درآمد بیش از ۸۰۰ هزار تومان نیز ۵۳/۶٪، ۳۵/۷٪ و ۱۰/۷٪ به ترتیب میزان امنیت را در جامعه در سطح متوسط، پایین و بالا می‌دانند. در مجموع هر ۳ گروه درآمدی به وجود امنیت در سطح متوسط معتقدند.

با توجه به جدول شماره ۶ از کل افراد با درآمد کمتر از ۳۴۰ هزار تومان ۵۴/۲٪، ۲۷/۱٪ و ۱۸/۶٪ به ترتیب از سطح آگاهی متوسط، زیاد و کم برخوردارند و در گروه درآمدی ۳۴۰ تا ۸۰۰ هزار تومان ۶۱/۵٪، ۲۹/۱٪ و ۹/۴٪ سطح آگاهی متوسط، زیاد و کم داشته و ۵۷/۱٪ افراد با درآمد بیش از ۸۰۰ هزار تومان آگاهی متوسط و ۲۱/۴٪ آنان از آگاهی زیاد و به همین میزان از آگاهی کم برخوردارند. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود با افزایش درآمد از گروه درآمدی کمتر از ۳۴۰ تا ۳۴۰ هزار تومان سطح آگاهی افزایش می‌یابد (خصوصاً آگاهی در

سطح متوسط) ولی با افزایش درآمد از گروه درآمدی ۳۴۰ تا ۸۰۰ هزار تومان به گروه درآمدی بیش از ۸۰۰ هزار تومان میزان آگاهی کاهش می‌یابد. با توجه به جدول شماره ۶ با افزایش سطح درآمد میزان اعتماد در سطح متوسط افزایش می‌یابد و در گروه‌های درآمدی بیش از ۸۰۰ هزار تومان هیچ فردی معتقد به وجود سطح بالای اعتماد در جامعه نمی‌باشد. از کل افرادی که در گروه با درآمد کمتر از ۳۴۰ هزار تومان قرار می‌گیرند ۵۹/۳٪ از اعتماد پایین، ۳۹٪ از اعتماد متوسط و تنها ۱/۷٪ از اعتماد بالایی برخوردارند. همچنین از کل افراد با درآمد بین ۳۴۰ تا ۸۰۰ هزار تومان ۴۹/۶٪ از اعتماد متوسط، ۴۸/۷٪ از اعتماد پایین و ۱/۷٪ از اعتماد بالا برخوردارند. از کل افراد بالای درآمدی بیش از ۸۰۰ هزار تومان ۵۳/۶٪ و ۴۶/۴٪ به ترتیب دارای اعتماد متوسط و اعتماد پایین برخوردارند و هیچ فردی در این گروه از اعتماد در سطح بالا برخوردار نیستند. در کل با افزایش درآمد اعتماد در سطح متوسط افزایش می‌یابد.

از کل افراد با درآمد کمتر از ۳۴۰ هزار تومان ۶۶/۱٪، ۱۶/۹٪ و ۱۶/۹٪ به ترتیب از مشارکت متوسط، بالا و پایین برخوردارند. از کل افراد با درآمد بین ۳۴۰ تا ۸۰۰ هزار تومان ۷۱/۸٪، ۱۷/۱٪ و ۱۱/۱٪ به ترتیب دارای مشارکتی متوسط، بالا و پایین بوده و در گروه درآمدی بیش از ۸۰۰ هزار تومان ۸۲/۱٪، ۱۴/۳٪ و ۳/۶٪ به ترتیب دارای مشارکت متوسط، پایین و بالا هستند. در کل می‌توان بیان کرد که با افزایش درآمد مشارکت در سطح متوسط افزایش می‌یابد. و با افزایش درآمد از گروه ۱ (درآمد کمتر از ۳۴۰ هزار تومان) به گروه ۲ (درآمد بین ۳۴۰ تا ۸۰۰ هزار تومان) مشارکت در سطح پایین کاهش و در سطوح بالا و متوسط افزایش می‌یابد. با افزایش درآمد به بیش از ۸۰۰ هزار تومان نیز میزان مشارکت در سطح متوسط افزایش می‌یابد.

د) ارتباط شاخص‌های سرمایه اجتماعی با تحصیلات افراد

برای بررسی این موضوع که آیا با افزایش سطح تحصیلات شاخص‌های سرمایه اجتماعی تغییر می‌کند یا خیر، سطح تحصیلات را در سه گروه کم (تحصیلات تا

جدول ۷. ارتباط شاخص‌های سرمایه اجتماعی با تحصیلات افراد: مآخذ: یافته‌های تحقیق، اعداد داخل پرانتز معرف درصد نسبی هر قسمت می‌باشد.

سرمایه اجتماعی	کم	متوسط	زیاد	تحصیلات		
				زیاد	متوسط	کم
امنیت	۱۹	۳۳	۹	۱۴	۶۱	۲۳
	(۳۶/۱۱)	(۵۴/۱۱)	(۱۲/۱۱)	(۳۷/۱۱)	(۵۲/۱۱)	(۳۷/۱۱)
	۸	۳۱	۵	۱۲	۵۰	۱۲
آگاهی	۹	۲۶	۱۳	۳۲	۲۱	۱۳
	(۴۵/۹)	(۵۴/۱۱)	(۴۲/۱۱)	(۲۷/۱۱)	(۲۱/۱۱)	(۲۱/۱۱)
	۱۷	۳۲	۱۱	۳۲	۲۱	۱۳
اعتماد	۲۸	۳۳	۰	۲	۵۷	۳۶
	(۸۶/۴)	(۶۲/۳)	(۰)	(۲/۱۱)	(۵۷/۱۱)	(۵۸/۱۱)
	۱۰	۳۸	۱۳	۱۸	۸۵	۹
مشارکت	۱۰	۳۸	۱۳	۱۳	۸۵	۹
	(۸۶/۴)	(۶۲/۳)	(۲۱/۱۱)	(۱۵/۱۱)	(۸۵/۱۱)	(۱۴/۱۱)
	۸	۳۵	۱	۴۵	۲۵	۸
سرمایه اجتماعی	۱۸	۳۷	۶	۱۴	۹۳	۱۱
	(۳۶/۱۱)	(۵۴/۱۱)	(۱۲/۱۱)	(۳۷/۱۱)	(۹۳/۱۱)	(۱۷/۱۱)
	۵	۴۶	۹	۹	۴۶	۱۱
	(۱۲/۱۱)	(۳۴/۱۱)	(۱۷/۱۱)	(۷/۱۱)	(۳۴/۱۱)	(۱۷/۱۱)

سیکل)، متوسط (از سیکل تا فوق دیپلم) و زیاد (فوق دیپلم به بالا) تقسیم بندی شده و اثر آن بر سرمایه اجتماعی بررسی شده است (جدول شماره ۷).

از کل افرادی که در سطح تحصیلات پایین قرار دارند ۶۰/۷٪ افراد در سطح سرمایه اجتماعی متوسط، ۲۹/۵٪ از سطح سرمایه اجتماعی پایین و ۹/۸٪ افراد از سطح سرمایه اجتماعی زیاد برخوردارند. در گروه با تحصیلات متوسط ۸۰/۲٪، ۱۲/۱٪ و ۷/۸٪ به ترتیب از سطح سرمایه اجتماعی متوسط، پایین و بالا برخوردارند. همچنین در گروه با تحصیلات بالا ۷۴/۲٪ از سرمایه اجتماعی متوسط، ۱۷/۷٪ از سرمایه اجتماعی پایین و ۸/۱٪ از سرمایه اجتماعی بالا برخوردارند. همان طور که مشاهده می‌شود با افزایش تحصیلات سطح سرمایه اجتماعی افزایش می‌یابد. اما افزایش بیشتر سطح تحصیلات منجر به افزایش سطح سرمایه اجتماعی نشده است. از این رو بالاترین سطح سرمایه اجتماعی متعلق به گروه با تحصیلات متوسط است. از کل افراد با تحصیلات پایین ۵۴/۱٪ امنیت جامعه را در سطح متوسط، ۳۱/۱٪ در سطح پایین و ۱۴/۸٪ در سطح بالا می‌دانند. از کل افراد با تحصیلات متوسط ۵۲/۶٪، ۳۵/۳٪ و ۱۲/۱٪ به ترتیب میزان امنیت در جامعه را در سطح متوسط، پایین و بالا می‌دانند. همچنین از کل افراد با تحصیلات بالای فوق دیپلم ۵۰٪ سطح امنیت را در جامعه متوسط، ۳۷/۱٪ پایین و ۱۲/۹٪ بالا می‌دانند. نتیجه اینکه با افزایش تحصیلات افراد، افراد معتقد به وجود سطح پایین امنیت در جامعه می‌شوند.

از کل افراد با تحصیلات کمتر از سیکل، ۵۹٪ از سطح آگاهی متوسط، ۲۶/۲٪ از سطح آگاهی بالا و ۱۴/۸٪ افراد از آگاهی پایین برخوردارند. در گروه با تحصیلات متوسط ۶۳/۸٪، ۲۷/۶٪ و ۸/۶٪ افراد از آگاهی متوسط، بالا و پایین برخوردارند. از کل افراد با تحصیلات بیش از فوق دیپلم ۵۱/۶٪ از آگاهی متوسط، ۲۷/۴٪ از آگاهی بالا و ۲۱٪ از آگاهی کمی

برخوردارند. نتایج نشان می‌دهد ارتباط دقیق و مشخصی بین سطح آگاهی و تحصیلات وجود ندارد. برخوردارند. با افزایش تحصیلات تقریباً سطح اعتماد در جامعه کاهش می‌یابد.

در گروه با تحصیلات پایین هیچ فردی از اعتماد در سطح بالا برخوردار نبوده و ۵۴/۱٪ اعتماد متوسط و ۴۵/۹٪ اعتماد پایین داشته‌اند. در گروه با تحصیلات متوسط، ۴۹/۱٪، ۴۸/۳٪ و ۲/۶٪ به ترتیب دارای اعتماد متوسط، پایین و بالا بوده‌اند. در گروه با تحصیلات بالا ۵۸/۱٪، ۱۵/۵٪ و ۱۱/۲٪ افراد به ترتیب دارای مشارکت متوسط، مشارکت کم دارند. در گروه با تحصیلات متوسط ۷۳/۳٪، ۶۲/۳٪ افراد دارای تحصیلات کم دارای مشارکت متوسط، کم و خیلی کم هستند. با افزایش تحصیلات تقریباً سطح اعتماد در جامعه کاهش می‌یابد.

جدول ۸. میزان آشنایی و رضایت پاسخ‌گویان از سازمان‌های زیر مجموعه شهرداری؛ ماخذ: یافته‌های تحقیق.

اعداد داخل پرانتز معرف درصد نسبی هر قسمت می‌باشد.

سازمان	میزان آشنایی				
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
پارک‌ها و فضای سبز	۲۶ (۱۰/۶۱٪)	۳۲ (۱۳/۰۶٪)	۸۳ (۳۳/۸۸٪)	۶۰ (۲۴/۴۹۴٪)	۳۵ (۱۴/۲۹٪)
مدیریت پسماند	۷۳ (۲۹/۸۰٪)	۵۱ (۲۰/۸۲٪)	۶۱ (۲۴/۹۰٪)	۳۷ (۲۰/۱۰٪)	۶ (۲/۴۵٪)
آتش نشانی و خدمات ایمنی	۴۲ (۱۷/۱۴٪)	۲۴ (۹/۸۰٪)	۸۴ (۳۴/۲۹٪)	۵۱ (۲۰/۸۲٪)	۳۱ (۱۲/۶۵٪)
فردوس‌ها(مثل بهشت رضا)	۴۲ (۱۷/۱۴٪)	۴۲ (۱۷/۱۴٪)	۶۴ (۲۶/۱۲٪)	۶۸ (۲۷/۷۶٪)	۲۶ (۱۰/۶۱٪)
میادین میوه و تره‌بار و ساماندهی مشاغل شهری	۴۱ (۱۶/۷۳٪)	۴۹ (۲۰/۰۰٪)	۸۹ (۳۶/۳۳٪)	۴۶ (۱۷/۷۸٪)	۲۰ (۸/۱۶٪)
فرهنگی و هنری	۵۳ (۱۲/۶۳٪)	۵۴ (۲۲/۰۴٪)	۵۷ (۲۳/۲۷٪)	۴۵ (۱۸/۳۷٪)	۲۳ (۳/۳۹٪)
فناوری اطلاعات و ارتباطات (خدمات کامپیوتری)	۸۳ (۳۳/۸۸٪)	۴۰ (۱۶/۳۳٪)	۵۷ (۲۳/۲۷٪)	۳۲ (۱۳/۰۶٪)	۱۶ (۶/۵۳٪)
اتوبوسرانی	۳۰ (۱۲/۲۴٪)	۳۱ (۱۲/۶۵٪)	۷۴ (۲۰/۲۰٪)	۶۹ (۲۸/۱۶٪)	۴۱ (۱۶/۷۳٪)
تاکسیرانی	۳۵ (۱۴/۲۹٪)	۳۵ (۱۴/۲۹٪)	۶۸ (۲۷/۷۶٪)	۶۷ (۲۷/۳۵٪)	۳۶ (۱۴/۶۹٪)
زمین و مسکن	۶۶ (۲۶/۹۴٪)	۶۰ (۲۴/۴۹٪)	۶۸ (۲۷/۷۶٪)	۳۲ (۱۳/۰۶٪)	۱۸ (۷/۳۵٪)
مدیریت پایانه‌های مسافری	۵۹ (۲۴/۰۸٪)	۴۲ (۱۷/۱۴٪)	۶۷ (۲۷/۳۵٪)	۵۴ (۲۲/۰۴٪)	۹ (۳/۶۷٪)
بهره برداری خطوط قطار شهری	۸۲ (۳۳/۴۷٪)	۴۴ (۱۷/۹۶٪)	۵۲ (۱۲/۲۲٪)	۲۴ (۹/۸۰٪)	۳۱۳۱ (۱۲/۶۵٪)
ترافیک (قطار شهری)	۸۸ (۳۵/۹۲٪)	۴۵ (۱۸/۳۷٪)	۵۹ (۲۴/۰۸٪)	۲۲ (۸/۹۸٪)	۱۹ (۷/۷۶٪)
شهرداری	۷۲۰ (۲۳٪)	۵۴۹ (۱۸٪)	۸۸۳ (۲۹٪)	۶۰۷ (۲۰٪)	۳۱۱ (۱۰٪)

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

ادامه جدول ۸. میزان آشنایی و رضایت پاسخ‌گویان از سازمان‌های زیر مجموعه شهرداری: ماخذ: یافته‌های تحقیق. اعداد داخل پرانتز معرف درصد نسبی هر قسمت می‌باشد.

میزان رضایت				
خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
۲۷	۱۹	۸۳	۸۰	۳۴
(%۱۱/۰۲)	(%۷/۷۶)	(%۳۳/۸۸)	(%۳۲/۶۵)	(%۱۳/۸۸)
۵۰	۵۰	۱۰۱	۳۷	۷
(%۲۰/۴۱)	(%۲۰/۴۱)	(%۴۱/۲۲)	(%۱۵/۱۰)	(%۲/۸۶)
۲۰	۲۶	۹۱	۷۵	۳۱
(%۸/۱۶)	(%۱۰/۶۱)	(%۳۷/۱۴)	(%۳۰/۶۱)	(%۱۲/۶۵)
۳۶	۴۱	۹۲	۵۱	۲۴
(%۱۴/۶۹)	(%۱۶/۷۳)	(%۳۷/۵۵)	(%۲۰/۸۲)	(%۹/۸۰)
۳۹	۴۶	۹۹	۳۵	۱۲
(%۱۵/۹۲)	(%۱۸/۷۸)	(%۴۰/۴۱)	(%۱۴/۲۹)	(%۴/۹۰)
۳۵	۵۳	۸۸	۳۷	۱۳
(%۱۴/۲۹)	(%۲۱/۶۳)	(%۳۵/۹۲)	(%۱۵/۱۰)	(%۵/۳۱)
۴۹	۴۴	۸۹	۳۱	۹
(%۲۰/۰۰)	(%۱۷/۹۶)	(%۳۶/۳۳)	(%۱۲/۶۵)	(%۳/۶۷)
۴۶	۳۹	۸۸	۳۷	۲۰
(%۱۸/۷۸)	(%۱۵/۹۲)	(%۳۵/۹۲)	(%۱۵/۱۰)	(%۸/۱۶)
۵۰	۵۱	۸۰	۳۴	۱۱
(%۲۰/۴۱)	(%۲۰/۸۲)	(%۳۲/۶۵)	(%۱۳/۸۸)	(%۴/۴۹)
۸۲	۵۵	۷۴	۱۳	۶
(%۳۳/۴۷)	(%۲۲/۴۵)	(%۳۰/۲۰)	(%۵/۳۱)	(%۲/۴۵)
۴۳	۵۴	۸۸	۳۵	۸
(%۱۷/۵۵)	(%۲۲/۰۴)	(%۳۵/۹۲)	(%۱۴/۲۹)	(%۳/۲۷)
۷۳	۴۹	۷۲	۲۵	۹
(%۲۹/۸۰)	(%۲۰/۰۰)	(%۲۹/۳۹)	(%۱۰/۲۰)	(%۳/۶۷)
۶۷	۵۳	۷۶	۱۸	۱۴
(%۲۷/۳۵)	(%۲۱/۶۳)	(%۳۱/۰۲)	(%۷/۳۵)	(%۵/۷۱)
۶۱۷	۵۸۰	۱۱۲۱	۵۰۸	۱۹۸
(%۲۰)	(%۱۹)	(%۳۷)	(%۱۷)	(%۷)

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management

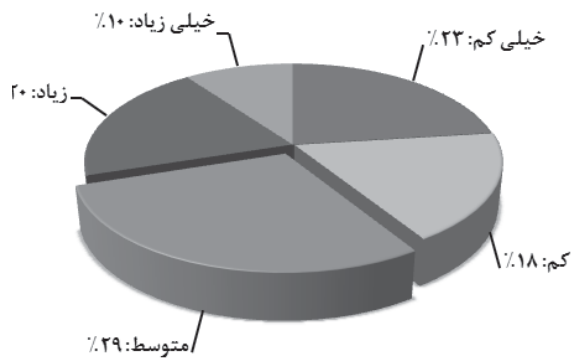
ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

■ ۲۵۳ ■

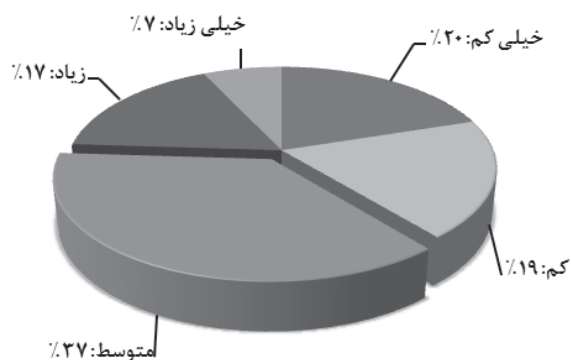
زیاد و کم هستند. همچنین افراد با تحصیلات بالا ۷۲/۶٪ میزان آشنایی و رضایت شهروندان مناطق مختلف مشهد مشارکت متوسط، ۱۴/۵٪ مشارکت پایین و ۱۲/۹٪ از فعالیت‌های سازمان‌های مرتبط با شهرداری، از پاسخ‌دهندگان خواسته شده تا میزان آشنایی و رضایت خود را از ۱۳ سازمان مرتبط با شهرداری گزارش نمایند. از آنجاکه این سازمان‌ها به‌طور دائم با مردم در ارتباط می‌باشند، نگرش مردم نسبت به آن‌ها و میزان آشنایی با وظایف و مسئولیت‌های آن‌ها می‌تواند نقش مؤثری در تعالی و پیشرفت سازمان‌ها داشته باشد. در جدول شماره ۱- بررسی دیدگاه افراد در خصوص سازمان‌های مرتبط با شهرداری در این قسمت از تحقیق به منظور ارائه یک تصویر کلی از

وجود دارد. در مجموع سطح سرمایه اجتماعی در مشهد در سطح متوسط برآورد شده است. از آن جاکه سرمایه اجتماعی و شاخص های آن متغیرهایی هستند که در صورت عدم هماهنگی و تلاش در جهت بهبود، به سمت تخریب و کاهش متمایل می گردند، پیشنهادات زیر در جهت هماهنگی بیشتر سازمان های ذیربط برای ارتقای سرمایه اجتماعی متناسب با وظایف شهرداری مشهد ارائه می گردد:

۱- اگرچه سطح سرمایه اجتماعی در سطح شهر مشهد در حد متوسط (۳ از ۵) برآورد شده است ولی وجود روحیه مذهبی و تقدس موجود در سطح مشهد، امکان

نمودار ۶. میزان آشنایی افراد با شهرداری؛ ماخذ: یافته های تحقیق.

نمودار ۷. میزان رضایت افراد با شهرداری؛ ماخذ: یافته های تحقیق.

۸ نتایج حاصل برای کل نمونه در ارتباط با ۱۳ سازمان گزارش شده است.

با توجه به جدول شماره ۸ میزان آشنایی افراد با سازمان های زیرمجموعه شهرداری در سطح متوسط قرار دارد. فقط در این بین میزان آشنایی با سازمان فردوس ها زیاد بوده و نیز میزان آشنایی افراد با سازمان های مدیریت پسماند، فناوری اطلاعات و ارتباطات، بهره برداری خطوط قطار شهری و ترافیک خیلی کم بوده است. همچنین از نظر میزان رضایت افراد از آن سازمان ها باید بیان گردد که رضایت افراد جامعه از سازمان های ذکر شده در سطح متوسط قرار دارد و تنها میزان رضایت از ۲ سازمان زمین و مسکن و بهره برداری از خطوط قطار شهری خیلی کم می باشد.

در مجموع کمترین آشنایی مردم با سازمان مدیریت پسماند، فناوری اطلاعات و ارتباطات، بهره برداری خطوط قطار شهری و ترافیک و کمترین رضایت آنان از ۲ سازمان زمین و مسکن و بهره برداری از خطوط قطار شهری است. میزان آشنایی و رضایت مردم از سایر سازمان ها در سطح متوسط قرار دارد.

در نهایت با توجه به نمودارهای شماره ۶ و ۷ میزان آشنایی افراد از شهرداری متوسط و میزان رضایت آن ها نیز در سطح متوسط قرار دارد. یعنی بیشترین درصد افراد پاسخگو (۲۹٪) آشنایی متوسط با شهرداری داشته و بیشترین درصد افراد پاسخگو (۳۷٪) رضایتشان از شهرداری نیز در سطح متوسط بوده است.

نتیجه گیری و جمع بندی

در این پژوهش سطح سرمایه اجتماعی و شاخص های آن در مناطق ۳ آگانه مشهد برآورد شده و در همین راستا میزان آگاهی و رضایت شهروندان از سازمان های زیر مجموعه شهرداری مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تحقیق حاکی از آن است که بین شاخص های سرمایه اجتماعی در نقاط مختلف شهر مشهد تفاوت

افزایش این سطح سرمایه اجتماعی را ممکن و لازم به‌شمار می‌آورد. از این رو پیشنهاد می‌گردد نتایج این گزارش به‌طور کامل در اختیار سازمان‌های مسئول در شهر از جمله فرمانداری، نیروی انتظامی، دادگستری، دانشگاه‌ها و سایر نهادهای مسئول گذاشته شود تا با هماهنگی این نهادها در جهت ارتقای شاخص‌های سرمایه اجتماعی در شهر مشهود تلاش گردد.

۲- نتایج حاکی از آن است که منطقه ۸ شهرداری از کمترین میزان سطح سرمایه اجتماعی برخوردار است و در این منطقه شاخص‌های امنیت و اعتماد در حد پایین قرار دارد. از این رو نهادهای مسئول باید نسبت به شناسایی عوامل و دلایل پایین بودن این شاخص‌ها و تدوین راهکارهایی جهت ارتقای شاخص‌های مذکور همکاری لازم را به عمل آورند. ارائه طرح‌های امنیتی و گسترش نظارت بر این منطقه، تبلیغات و فرهنگ‌سازی در جهت ارتقای سطح اعتماد و مشارکت عمومی می‌تواند از جمله این راهکارها باشد.

۳- نتایج تحقیق حاکی از آن است که در بین شاخص‌های سرمایه اجتماعی، شاخص اعتماد کلاً در سطح پایینی قرار داشته و این موضوع تقریباً برای تمامی مناطق مشهود صادق است. از این رو کاهش اعتماد عمومی ضربه‌ای است که به تدریج دامن سازمان‌های مختلف از جمله شهرداری را گرفته و در بلندمدت آثار آن جبران‌ناپذیر خواهد بود. برگرداندن اعتماد و ارتقای آن نیاز به یک برنامه میان‌مدت و طولانی مدت دارد. زیرا این کاهش اعتماد در طی سالیان دراز ایجاد شده و صرفاً با گذشت زمان و اقدامات فرهنگی و عقیدتی قابل بازگشت است. گسترش تبلیغات و فرهنگ‌سازی در جامعه، صداقت مسئولان با مردم، واگذاری امور به مردم و گسترش نهادهای مردم‌نهاد، ایجاد روحیه پرسش‌گری و پاسخ‌گویی در بین مردم و مسئولان، ترویج فرهنگ غنی اسلامی در خصوص گسترش ارتباطات و اعتماد بین افراد می‌تواند تا حدی اعتماد از دست رفته را برگرداند.

۴- نتایج نشان می‌دهد که در بین شاخص‌های سرمایه اجتماعی، بیشترین مقدار مربوط به شاخص آگاهی است که در تمامی مناطق مشهود در سطح متوسط به بالا قرار داشته است و این موضوع فرصت مغتنمی برای

سیاست‌گذاران و مسئولین شهری ارائه کرده تا با طرح نیازها، اولویت‌ها و مشکلات شهری و تعامل با مردم، از نظرات و دانش آنها در خصوص مدیریت شهری استفاده کرده و با افزایش سطح آگاهی مردم، سطح سرمایه اجتماعی را بالا ببرند.

۵- نتایج جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که در مناطق مختلف مشهود تفاوت‌هایی بعضاً قابل ملاحظه‌ای بین شاخص‌های سرمایه اجتماعی وجود دارد. از این رو پیشنهاد می‌گردد اولاً نتایج حاصل از تحقیق در اختیار تمامی شهرداری‌های مناطق مختلف شهر گذاشته شده و طی یک برنامه علمی، کامل و زمان بندی شده در جهت بهبود شاخص‌های ارائه شده از آنها همکاری خواسته شده و بر اجرای صحیح امور توسط آنها نظارت گردد و ثانیاً در مناطقی که شاخص‌های سرمایه اجتماعی در آنها پایین‌تر است علت موضوع بررسی شده و تلاش شود امکانات و اعتبارات مالی، فرهنگی، آموزشی و سایر امکانات موجود بطور متوازن و در راستای تقویت و رشد متوازن سرمایه اجتماعی در شهر سوق پیدا نماید.

۶- نتایج جدول شماره ۸ نشان می‌دهد که بیشترین میزان آشنایی شهروندان با سازمان‌های اتوبوسرانی و تاکسیرانی و کمترین میزان آشنایی آنها با سازمان‌های قطار شهری و مدیریت پسماند است. در این خصوص اطلاع رسانی مفید از طریق بیلبورد، بروشور تبلیغاتی و سایر اشکال تبلیغات می‌تواند ضمن آشنا کردن مردم با وظایف و مسئولیت‌های هر سازمان، نقش آنها را در بهبود عملکرد این سازمان‌ها پررنگ‌تر نماید.

۷- نتایج حاصل از جدول شماره ۸ نشان می‌دهد بیشترین میزان رضایت مردم از سازمان‌های پارک‌ها و فضای سبز و همچنین آتش‌نشانی می‌باشد و کمترین رضایت مردم از سازمان‌های زمین و مسکن و بهره‌برداری خطوط قطار شهری است. پیشنهاد می‌گردد در این خصوص سازمان‌هایی که بیشترین رضایت را داشته‌اند، مورد تشویق و سازمان‌هایی که کمترین رضایت مراجعان را داشته‌اند، در جهت عملکرد بهتر برای رضایت مراجعان مورد تشویق قرار گیرند. در این زمینه ارزیابی نظرات مراجعان و رسیدگی سریع و عادلانه به شکایات آنها می‌تواند در بهبود عملکرد سازمان‌ها نقش مفیدی

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management

ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

داشته باشد.

منابع و مآخذ

- اکبری، غ. (۱۳۸۳) سرمایه اجتماعی و حکمرانی شهری، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، ۱۳۸۳.
- الوانی، م. سید نقوی، م. (۱۳۷۹) سرمایه اجتماعی و مفاهیم و نظریه‌ها، فصلنامه مطالعات مدیریت، ۳۳ و ۳۴.
- امیری، م. و رحمانی، ت. (۱۳۸۵) بررسی آثار سرمایه اجتماعی درون و برون‌گروهي بر رشد اقتصادی استان‌های ایران، دو فصلنامه علمی پژوهشی جستارهای اقتصادی، ۱۳۸۵ و ۶.
- امین بیدختی، ع. و نظری، م. (۱۳۸۸) ارائه یک مدل نظری برای نهادینه سازی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی جهت بهبود عملکرد اقتصادی، راهبرد یاس، ۱۳۸۸ و ۱۹.
- امین بیدختی، ع. و نظری، م. (۱۳۸۹) ارائه یک مدل نظری جهت تعیین نقش سرمایه اجتماعی به عنوان گوهري گرانبها اما کم هزینه: راهکاری برای بهبود عملکرد اقتصادی، راهبرد یاس، ۱۳۸۹ و ۲۲.
- بایزیدی، ا. و اولادی، ب. عباسی و ن. (۱۳۸۹) تحلیل داده‌های پرسشنامه ای به کمک نرم‌افزار SPSS، تهران، عابد.
- برامکی یزدی، ح. (۱۳۸۷) عوامل مؤثر بر توسعه (مطالعه موردی: سرمایه اجتماعی)، راهبرد یاس، ۱۳۸۷ و ۱۶.
- بورديو، پ. (۱۳۸۴) شکل‌های سرمایه اجتماعی، افشین خاکباز و حسن پویان، شیرازه.
- پور محمدی، م. و حسین زاده دلیر، ک. پیری و ع. (۱۳۸۹) حکمروایی مطلوب شهری بر بنیان سرمایه اجتماعی: آزمون نظم نهادی فضایی ارتباطی و فاعلیت‌مندی غیر اقتصادی (مطالعه موردی: کلان شهر تبریز)، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، ۱۳۸۹ و ۱.
- پیراهری، ن. (۱۳۸۹) سرمایه اجتماعی در نظریات جدید، پژوهش نامه علوم اجتماعی، ۱۳۸۸ و ۳.
- حسینی، ا. علمی، ز. و شارع پور، م. (۱۳۸۶) رتبه بندی سرمایه اجتماعی در مراکز استان‌های کشور، فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۳۸۶ و ۲۶.
- خاکپور، ب. مافی، ع. باران پوری، ع. (۱۳۸۸) نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله‌ای (نمونه: کوی
- سجادیه مشهد، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۱۳۸۸.
- ربانی خوراسگانی، ع. صدیق اورعی، غ. خنده‌رو، م. (۱۳۸۸) سنجش میزان سرمایه اجتماعی در سطح محله، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۸۸.
- رحمانی، ت. عباسی نژاد، ح. امیری و م. (۱۳۸۸) بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر رشد اقتصادی ایران (مطالعه موردی: استان‌های کشور با روش اقتصادسنجی فضایی)، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، ۱۳۸۶ و ۲.
- ردادی، م. (۱۳۸۷) سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی، راهبرد یاس، ۱۳۸۷ و ۱۶.
- رنانی، م. (۱۳۸۱) سقوط سرمایه اجتماعی، آفتاب، ۱۶.
- ساروخانی، ب. نویدینا، م. (۱۳۸۵) امنیت اجتماعی خانواده، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۳۸۵ و ۲۳.
- سردارنیا، خ. قدرتی، ح. اسلام، ع. (۱۳۸۸) تأثیر حکمرانی خوب و سرمایه اجتماعی بر اعتماد سیاسی: مطالعه موردی؛ شهرهای مشهد و سبزوار، پژوهشنامه علوم سیاسی، ۱۳۸۸.
- سعادت، ر. (۱۳۸۵) تخمین سطح و توزیع سرمایه اجتماعی استان‌ها، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۳۸۵ و ۲۳.
- سعادت، ر. (۱۳۸۷) برآورد روند سرمایه اجتماعی در ایران (با استفاده از روش فازی).
- سوری، ع. (۱۳۸۳) سرمایه اجتماعی و عملکرد اقتصادی، ۱۳۸۳.
- شریفیان ثانی، م. (۱۳۸۰) سرمایه اجتماعی، مفاهیم اصلی و چارچوب نظری، فصلنامه علمی پژوهشی مددکاری اجتماعی، ۱۳۸۰ و ۸.
- شعبانی، ا. سلیمانی و م. (۱۳۸۸) سنجش و رتبه‌بندی سطح سرمایه اجتماعی در استان‌های کشور (سال ۱۳۸۷)، دو فصلنامه علمی تخصصی مطالعات اقتصاد اسلامی، ۱۳۸۸ و ۲.
- صمدی، ح. (۱۳۸۷) سرمایه اجتماعی و توسعه مالی: اقتصاد ایران (۱۳۸۵-۱۳۵۰).
- صمدی، م. کریم و م. خسروی و م. (۱۳۸۷) بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر رشد اقتصادی ایران، فصلنامه

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

۲۵۶

اقتصاد مقداری، ۱۳۸۷ و ۲.

جامعه‌شناسی کاربردی، ۱۳۸۹ و ۴.

- صیدایی، ا. احمدی شاپورآبادی، م. معین آبادی، ح. (۱۳۸۸) دیباچه‌ای بر سرمایه اجتماعی و رابطه آن با مؤلفه‌های توسعه اقتصادی در ایران، راهبرد یاس، ۱۳۸۸، ۱۹ و ۱۹.
- عبداللهی، م. موسوی و م. (۱۳۸۶) سرمایه اجتماعی در ایران؛ وضعیت موجود، دورنمای آینده و امکان‌شناسی گذار، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۳۸۶ و ۲۵.
- عزیزیانی فر، ج. قاسمی، (بی تا) ز. بررسی تئوریک سرمایه اجتماعی و تبیین مؤلفه‌های کارکردی آن، زیربار، ۶۵ و ۶۶.
- عسگری، م. توحیدی‌نیا، ا. (۱۳۸۶) تأثیر سرمایه اجتماعی بر رشد و توسعه اقتصادی، دو فصلنامه علمی - پژوهشی جستارهای اقتصادی، ۱۳۸۶ و ۸.
- فوکویاما، ف. (۱۳۷۹) پایان نظم سرمایه‌ی اجتماعی و حفظ آن، غلامعباس توسلی، تهران، جامعه‌ی ایرانیان.
- فیروزآبادی، ا. (۱۳۸۳) وضعیت سرمایه اجتماعی در ماطق بیست و دوگانه شهر تهران، مجموعه مقالات همایش وضعیت فرهنگی اجتماعی شهر تهران، شهرداری تهران.
- فیروزآبادی، و ا. ایمانی جاجرمی و ح. (۱۳۸۵) سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی اجتماعی در کلان شهر تهران، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۳۸۵ و ۲۳.
- فیروزآبادی، ا. حسینی و ر. قاسمی و ر. (۱۳۸۹) مطالعه شاخص‌ها و رتبه توسعه اقتصادی در استان‌های کشور و رابطه آن با سرمایه اجتماعی، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۳۸۹ و ۳۷.
- فیلد، ج. (۱۳۸۶) سرمایه اجتماعی، غلامرضا غفاری و حسین رضانی، تهران، کویر.
- قاسمی، و. اسماعیلی، ر. ربیعی و ک. (۱۳۸۵) سطح‌بندی سرمایه اجتماعی در شهرستان‌های استان اصفهان، فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۳۸۵ و ۲۳.
- کتابی، م. ادیبی سده، م. و قاسمی، و. صادقی ده چشمه، س. (۱۳۸۹) سنجش اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در مراکز شهرستان‌های چهارمحال و بختیاری،
- کریمی، م. (بی تا) سرمایه اجتماعی و نقش کلیدی آن در ثبات امنیت اجتماعی، زیربار، ۶۵ و ۶۶.
- کلانتری، ص. گنجی، م. (۱۳۸۴) بررسی شاخص‌های توسعه اجتماعی، اقتصادی ایران، اطلاعات سیاسی، اقتصادی، ۲۱۱ و ۲۱۲.
- کلمن، ج. (۱۳۷۷) بنیادهای نظریه اجتماعی، منوچهر صبوری، تهران، نشرنی.
- کلمن، ج. (۱۳۸۴) نقش سرمایه اجتماعی در ایجاد سرمایه انسانی، افشین خاکباز و حسن پویان، تهران، شیرازه.
- کیان، ت. (۱۳۸۵) سرمایه اجتماعی؛ اعتماد، دموکراسی و توسعه، افشین خاکباز و حسن پویان، تهران، شیرازه.
- کیان، ت. ثقفی، م. کوهستانی نژاد، م. (بی تا) سرمایه اجتماعی و سیاست‌های اجتماعی (بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی در ایران امروز)، فصلنامه رفاه اجتماعی.
- مرنیسی، ف. (۱۳۸۵) سرمایه اجتماعی در عمل، افشین خاکباز و حسن پویان، شیرازه.
- مصطفوی، م. (۱۳۸۷) عوامل تأثیرگذار بر سطح سرمایه اجتماعی و راهکارهای ارتقای آن، ماهنامه مهندسی فرهنگی، ۱۳۸۷ و ۲۳ و ۲۴.
- منظور، د. و یادی پور، م. (۱۳۸۷) سرمایه اجتماعی عامل توسعه اجتماعی و اقتصادی، راهبرد یاس، ۱۳۸۷ و ۱۵.
- موسوی، م. (۱۳۸۵) مشارکت اجتماعی، یکی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۳۸۵ و ۲۳.
- ناطق پور، م. فیروزآبادی، ا. (۱۳۸۴) سرمایه اجتماعی و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن در شهر تهران، مجله جامعه‌شناسی ایران، ۱۳۸۴ و ۴.
- ناطق پور، م. فیروزآبادی، ا. (۱۳۸۵) شکل‌گیری سرمایه اجتماعی و فراتحلیل مؤثر بر آن، نامه علوم اجتماعی، ۱۳۸۵ و ۲۸.
- نوغانی، م. اصغرپور ماسوله، ا. صفا، ش. کرمانی، م. (۱۳۸۷) کیفیت زندگی شهروندان و رابطه آن با سرمایه اجتماعی در شهر مشهد، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۸۷.

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management

ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

۲۵۷

27.

Temple , J.and Johnson , P. 1998. Social capital and economic growth, quarterly and economic growth. Quarterly journal of economics.

هاروی، د. (۱۳۷۹) عدالت اجتماعی و شهر، فرخ حسامیان و محمدرضا حائری و بهروز منادی زاده، تهران، نشر شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری.

Bourdieu , P. 1986. The forms of capital. in: J.G. Richardson (ed.): Handbook for theory and research for the sociology of education.

Coleman , J. 1988. Social capital in the creation of human capital. American journal of sociology.

Coleman , J. 1990. Foundations of social theory. Cambridge.

Fukuyama , F. 1999. Social capital and civic society. Conference on second generalization reform.

Grootaert , C. and Van-Bastelaer. 2002. The role of social capital in development. Cambridge university press.

Guiso , L. Sapienza , P. and Zingales , L. 2004. The role of social capital in financial development. NBER working paper.

Helliwell , J. 1996. Economic growth and social capital in Asia. NBER working paper, No. 5470.

Iyer , S. Kiston , M. and Toh , B. 2005. Social capital, economic growth and regional development. Regional studies 39.

Leana ,C. and Van Buren , H. 1999. Organizational social capotal and development, practices. Academy of management review, 24.

Paxton , P. 1999. Is social capital declining in the United States? A multiple indicator assessment. American journal of sociology, No. 1 .

Putnam , R. 1993. making democracy work: Civic traditions in modern Italy. Princeton, NJ: Princeton university press.

Putnam , R. 1995. Bowling alone: America's declining social capital. Jouranl of democracy.

Putnam , R. 1995. Tuning in, tuning out: The strange disappearance of social capital in America. PS: Political science and polities.

Putnam , R. 1996. The strange disappearance of civic America. Policy.

Putnam , R. 2000. Bowling alone: The collapse and revial of American community. New York: Simon and Schuster.

Stone , W. 2002. Social capital: Empirical meaning and measurement validity. Australian institute of family studies, Research paper no.

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management

ویژه نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

■ ۲۵۸ ■